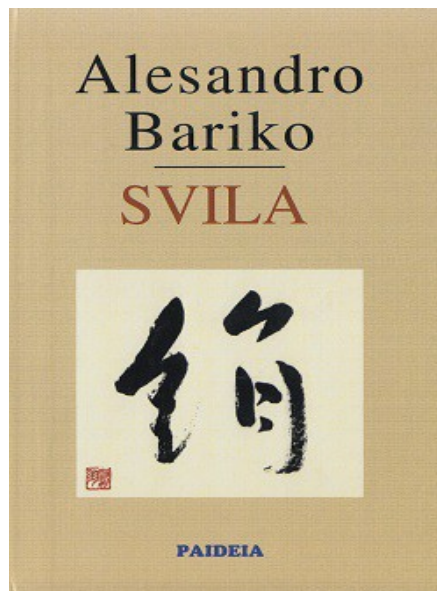

ALESANDRO BARIKO

SVILA

bojana888

1.

IAKO GA JE OTAC SPREMAO za blistavu vojničku karijeru, Erve Žonkur se u životu ipak bavio jednim neobičnim zanimanjem kojem ne beše strana, tananom ironijom sudbine, izvesna ljupkost koja je u sebi krila blagu notu *ženstvenosti*.

Erve Žonkur je živio od kupovine i prodaje svilenih buba.

Bilo je to 1861. Flober je upravo pisao *Salammbô*, električno osvetljenje je još uvek bilo samo pretpostavka, a Abraham Linkoln, s druge strane okeana, vodio je jedan rat čiji kraj nikada neće dočekati.

Erve Žonkur imao je 32 godine.

Kupovao je i prodavao.

Svilene bube.

2.

TAČNIJE REČENO, Erve Žonkur je kupovao i prodavao svilene bube u onom stadijumu dok su one bile samo sićušna jaja, žuta ili siva, nepokretna i naizgled mrtva. Na dlan samo jedne ruke moglo ih je stati na hiljade.

„To se zove držati sreću u ruci.”

Početak maja jajašca su se otvarala oslobađajući larvu koja bi se nakon trideset dana neumerene ishrane na bazi dudovog lista ponovo zatvorila u čauru, da bi potom dve nedelje kasnije konačno iz nje umakla, ostavljajući za sobom nasledstvo koje je u svili iznosilo više hiljada metara neobrađene niti, a u novcu jednu lepu svotu francuskih franaka: pod uslovom da se sve to izvede u skladu s pravilima i, kao u slučaju Ervea Žonkura, u nekoj oblasti južne Francuske.

Lavildje beše ime varoši u kojoj je Erve Žonkur živeo.

Elen ime njegove žene.

Nisu imali dece.

3.

KAKO BI IZBEGAO ŠTETE od epidemija koje su sve češće pustošile evropska uzgajališta, Erve Žonkur je u nabavku jaja svilene bube odlazio preko Sredozemnog mora, u Siriju i Egipat. To je njegov posao činilo čudesno pustolovnim. Svake godine, početkom januara, polazio je na put. Putovao bi hiljadu šesto milja morem i osamsto kilometara kopnom. Odabrao bi jaja, ugovorio cenu, obavio kupovinu. Potom bi se okrenuo, putovao osamsto kilometara kopnom i hiljadu šesto milja morem i vratio se u Lavildje, obično prve nedelje aprila, obično u vreme Velike mise.

Radio bi još dve nedelje pakujući jaja i prodavajući ih.

Ostatak godine se odmarao.

4.

- KAKVA JE AFRIKA? - pitali su ga.

- Umorna.

Imao je veliku kuću na izmaku grada i jednu malu laboratoriju, u centru, tačno preko puta napuštene kuće Džina Berbeka.

Džin Berbek je jednog dana odlučio da više nikada ne progovori. Održao je obećanje. Žena i dve ćerke ga napustiše. On umre. Njegovu kuću ne htede niko, te ona ostade napuštena.

Kupujući i prodajući svilene bube, Erve Žonkur je svake godine zarađivao sumu koja je bila dovoljna da njemu i njegovoj ženi obezbedi onu udobnost koja se u provinciji obično smatra luksuzom. Nenametljivo je uživao u svojim dobrima, a mogućnost, veoma izvesna, da postane uistinu bogat ostavljala ga je posve ravnodušnim. Bio je, između ostalog, jedan od onih ljudi koji vole da *prisustvuju* sopstvenom životu, smatrajući nepriličnom svaku ambiciju da u njemu *učestvuju*.

Valja reći da oni svoju sudbinu posmatraju onako kako većina ostalih obično posmatra kišni dan.

5.

DA SU GA PITALI, Erve Žonkur bi odgovorio da se u njegovom životu nikada ništa neće promeniti. Ipak, početkom šezdesetih, epidemija pebrine koja je jaja iz evropskih uzgajališta učinila praktično neupotrebljivim, proširila se preko mora u Afriku i, po pričanju nekih, čak i u Indiju. Erve Žonkur se vratio sa svog uobičajenog putovanja, godine 1861, donevši izvesnu količinu jaja koja su, ispostavilo se dva meseca kasnije, gotovo sva bila zaražena. Za Lavildje, kao i za mnoge druge gradove koji su svoje bogastvo zasnivali na proizvodnji svile, ta godina kao da beše početak kraja. Nauka nije mogla da ustanovi uzroke epidemije. I činilo se da je čitav svet, čak i one njegove najudaljenije oblasti, u kandžama ove misterije za koju nije bilo objašnjenja.

- *Skoro* čitav svet - tiho reče Baldabju. - Skoro - nasuvši dva prsta vode u svoj Perno.

6.

BALDABJU JE BIO ČOVEK koji je pre dvadeset godina ušetao u varoš, uputio se pravo u gradonačelnikovu kancelariju, ušao ne sačekavši da bude najavljen, spustio na njegov sto maramu boje sunčevog zalaska i upitao

- Zna li šta je ovo?

- Ženske stvari.

- Pogrešno. Muške stvari: novac.

Gradonačelnik ga izbaci napolje. On izgradi svilaru, dole na reci, jednu veliku baraku za gajenje svilene bube, tik pored šume, i crkvicu posvećenu svetoj Agnezi, na mestu gde se ukrštao put za Vivije. Unajmio je tridesetak radnika, dopremio iz Italije jednu tajanstvenu mašinu od drveta, svu u točkovima i zupčanicima, i sedam meseci nije progovorio ni reč. Zatim je ponovo otišao kod gradonačelnika i spustio na njegov sto trideset hiljada franaka, uredno složenih, u krupnim novčanicama.

- Zna li šta je ovo?

- Novac.

- Pogrešno. To je dokaz da ste vi magarac.

Onda ih je pokupio, potrpao ih u torbu i okrenuo se da izađe.

Gradonačelnik ga zaustavi.

- Šta kog đavola treba da radim?

- Ništa: i bićete gradonačelnik jedne bogate varoši.

Pet godina kasnije Lavildje je imao sedam svilara i postao jedan od glavnih evropskih centara za gajenje svilene bube i pređu svile. Nije sve to bilo u vlasništvu Baldabjua. Mnogi viđeni ljudi i zemljoposjednici iz te oblasti pridružili su mu se u ovoj neobičnoj preduzetničkoj avanturi. Baldabju je svakom od njih, bez ustezanja, otkrio tajne zanata. To ga je zabavljalo daleko više od gomilanja para. Podučavanje. I posedovanje tajni koje se mogu ispričati. Bio je takav čovek.

CW & BU

7.

BALDABJU JE TAKOĐE BIO i čovek koji je pre osam godina promenio život Ervea Žonkura. Beše to doba kada su prve epidemije počele da zahvataju evropsku proizvodnju svilene bube. Baldabju je hladnokrvno proučio situaciju i zaključio da problem ne treba rešavati već zaobići. Imao je ideju, nedostajao mu je pravi čovek. Shvatio je da ga je našao kada je ugledao Ervea Žonkura kako prolazi pored Verdunovog kafea, elegantan u uniformi pešadijskog potporučnika, s ponosnim držanjem vojnika na odsustvu. Imao je 24 godine, tada. Baldabju ga pozva u svoju kuću, raširi pred njim atlas prepun egzotičnih imena i reče

- Čestitam. Najzad si dobio ozbiljan posao, dečaće.

Erve Žonkur je odslušao čitavu priču o svilenim bubama, jajima, piramidama i putovanjima brodom. Onda reče

- Ne mogu.

- Zašto?

- Kroz dva dana mi se završava odsustvo, moram da se vratim u Pariz.

- Karijera u vojsci?

- Da. Tako je želeo moj otac.

Uze Ervea Žonkura i povede ga kod oca.

- Znete li ko je ovo? - upita ga pošto je ušao u njegovu kancelariju ne sačekavši da bude najavljen.

- Moj sin.

- Pogledajte malo bolje.

Gradonačelnik se zavalio u svoju kožnu fotelju počevši da se preznojava.

- Moj sin Erve, koji će se za dva dana vratiti u Pariz gde ga čeka blistava karijera u našoj vojsci, ako Bog i Sveta Agneza budu tako hteli.

- Baš tako. Samo što je Bog zauzet drugim stvarima, a sveta Agneza mrzi vojnike.

Mesec dana kasnije Erve Žonkur otputova u Egipat. Putovao je na brodu koji se zvao *Adel*. U kabine je dopirao miris kuhinje, tu je bio i neki Englez koji je pričao da se borio kod Vaterloa, uveče trećeg dana ugledaše delfine kako svetlucaju na horizontu nalik pijanim talasima, na ruletu je neprekidno izlazio broj šesnaest.

Vratio se dva meseca kasnije - prve nedelje aprila, u vreme Velike mise - sa nekoliko hiljada jaja obmotanih vatom, smeštenih u dve velike drvene kutije. Imao je sijaset stvari da ispriča. Ali ono što mu Baldabju reče kada ostadoše sami bilo je

- Pričaj mi o delfinima.

- O delfinima?

- O tome kad si ih video.

Takav je bio Baldabju.

Niko nije znao koliko mu je godina.

CW & BU

8.

- SKORO ČITAV SVET - reče tiho Baldabju. - Skoro - nasuvši dva prsta vode u svoj Perno.

Avgustovska noć, posle ponoći. U to doba, obično, Verdun bi već odavno zatvorio. Stolice behu uredno složene preko stolova. Šank je bio očišćen, kao i sve ostalo. Trebalo je samo ugastiti svetlo i zatvoriti. Ali, Verdun je čekao: Baldabju je pričao.

Sedeći preko puta njega, s ugašenom cigaretom u ustima, Erve Žonkur je slušao, nepomičan. Kao pre osam godina, puštao je da mu taj čovek još jednom brižljivo ispiše sudbinu. Do njega je dopirao njegov tih i razgovetan glas, sinkopiran povremenim gutljajima Pernoa. Pričao je dugo. Poslednje što reče bilo je

- Nema izbora. Ako hoćemo da preživimo, moramo tamo otići.

Tišina.

Verdun, naslonjen na šank, podiže pogled ka njima.

Baldabju iscedi još jedan gutljaj Pernoa, sa dna čaše.

Erve Žonkur spusti cigaretu na ivicu stola pre nego što će reći

- A gde se tačno nalazi taj Japan?

Baldabju podiže svoj štap i uperi ga iznad krovova Sent-Ogista.

- Onuda, samo pravo.

Reče.

CW & BU

9.

U TO DOBA JAPAN JE zapravo i bio na drugom kraju sveta. Beše to ostrvo sačinjeno od ostrva, i čitavih dvesta godina živeo je sasvim odvojen od ostatka čovečanstva, opirući se svakom dodiru sa kontinentom i ne dozvoljavajući pristup nijednom strancu. Kineska obala bila je udaljena gotovo dvesta milja, ali se jedan carski dekret pobrinuo da je još više udalji, zabranjujući na čitavom ostrvu gradnju čamaca sa više od jednog jarbola. U skladu s jednom na izvestan način promućurnom logikom, zakon nije zabranjivao da se zemlja napusti: ali bi onoga ko pokuša da se vrati čekala smrtna kazna. Kineski, holandski i engleski trgovci su više puta pokušali da prekinu tu besmislenu izolaciju, ali jedino što su postigli bilo je da zasnuju jednu krhku i opasnu krijumčarsku mrežu. Na tome su zaradili malo novca, mnogo nevolja i nekoliko legendi kojima su mogli da se razmeću po lukama, kad padne noć. Tamo gde su oni omanuli, imali su uspeha Amerikanci, i to zahvaljujući oružju. Jula 1853. godine, komodor Metju K. Peri uplovio je u Jokohamski zaliv, sa modernom flotom parobroda, i dostavio Japancima ultimatum u kojem im je „čestitao” na otvaranju ostrva za strance.

Japanci nikada ranije nisu videli brod koji je mogao da plovi uz vetar.

Kada se, sedam meseci docnije, Peri vratio da primi odgovor na svoj ultimatum, vojna uprava pristala je da potpiše sporazum koji je strancima dozvoljavao pristup u dve luke na severu zemlje i predviđao pokretanje prvih, doduše umerenih, trgovačkih odnosa. More oko ovog ostrva - obznanio je komodor svečanim glasom - od danas je mnogo manje duboko.

10.

BALDABJU JE ZNAO sve te priče. Znao je pre svega jednu legendu koja se uporno provlačila kroz priče onih koji su se odande vratili. Kazivala je da na tom ostrvu prave najlepšu svilu na svetu. To čine više od hiljadu godina, u skladu sa obredima i tajnama koji behu dostigli jednu takoreći mističnu preciznost. Baldabju je smatrao da nije reč o legendi već o suštoj istini. Jednom je u rukama držao veo izatkan od niti japanske svile. Bilo je to kao da u rukama držiš oblak. I tako, kada je izgledalo da će sve otići do đavola, zbog cele te priče o pebrini i bolesnim jajima, on pomisli

- To ostrvo je prepuno svilenih buba. Na to ostrvo već dvesta godina nije kročio nijedan kineski trgovac niti engleski agent osiguranja, to je ostrvo do kojeg nikada neće stići nijedna bolest.

I ne samo da je to pomislio: već je i izgovorio pred svim proizvođačima svile iz Lavildjea, pošto ih je pozvao da se okupe u Verdunovom kafeu. Niko ga do tada nije čuo da pominje Japan.

- Treba li da proputujemo čitav svet kako bismo kupili jaja kako bog zapoveda u jednoj zemlji u kojoj strance vešaju?

- Vešali su - ispravi ga Baldabju.

Nisu znali šta da misle. Jedan od njih primeti

- Mora da ima neki razlog što nikome na svetu nije palo na pamet da

tamo kupuje jaja.

Baldabju je mogao da blefira podsećajući ih da na svetu postoji samo jedan Baldabju. Međutim, draže mu je bilo da kaže istinu.

- Japanci su pristali da prodaju svoju svilu. Ali ne i jaja. Nikome ih ne daju. A ako neko pokuša da ih iznese sa ostrva, to što čini je zločin.

Proizvođači svile iz Lavildjea bili su, manje ili više, prava gospoda, i nikada im ne bi palo na pamet da prekrše bilo koji zakon svoje zemlje. Pa ipak, pretpostavka da bi to mogli učiniti na nekom drugom kraju sveta učini im se sasvim prihvatljivom.

CW & BU

11.

BILO JE TO 1861. Flober je upravo završavao *Salammbô*, električno osvetljenje je još uvek bilo samo pretpostavka, a Abraham Linkoln, s druge strane okeana, vodio je jedan rat čiji kraj nikada neće dočekati. Odgajivači svile iz Lavildjea osnovaše udruženje i sakupiše svotu, pozamašnu, koja je bila potrebna za ekspediciju. Svi se složiše da je treba poveriti Erveu Žonkuru. Kada ga je Baldabju zamolio da prihvati on odgovori pitanjem.

- A gde se tačno nalazi taj Japan?

Onuda, samo pravo. Do na kraj sveta.

Otputova 6. oktobra. Sam.

Na izlasku iz Lavildjea privi uz sebe svoju ženu Elen i samo joj reče

- Ne smeš ničega da se plašiš.

Ona je bila visoka žena, kretala se lagano, imala je dugu crnu kosu koju nikada nije skupljala u punđu. Imala je predivan glas.

12.

ERVE ŽONKUR JE OTPUTOVAO sa osamdeset hiljada franaka u zlatu i imenima trojice ljudi koja mu je pribavio Baldabju: jednog Kineza, jednog Holanđanina i jednog Japanca. Prešao je granicu u blizini Meca, prošao kroz Virtemberg i Bavarsku, ušao u Austriju, stigao vozom do Beča i Budimpešte odakle je produžio sve do Kijeva. Prevalio je na konju dve hiljade kilometara ruske stepe, prešao preko Urala, ušao u Sibir, odakle mu je trebalo četrdeset dana da stigne do Bajkalskog jezera koje tamošnje stanovništvo naziva more. Spustio se niz tok reke Amur, prateći kinesku granicu sve do okeana, a kada je stigao do okeana zadržao se u luci Sabirk jedanaest dana, sve dok ga jedan holandski krijumčarski brod nije prevezao do Kapo Teraje, na zapadnoj obali Japana. Pešice, sporednim putevima, prošao je kroz pokrajine Išikavu, Tojamu, Niigatu, ušao u Fukušimu i stigao u grad Sirakavu, zaobišavši ga s istočne strane, tamo je dva dana čekao da se pojavi čovek u crnom koji mu je stavio povez preko očiju i odveo ga u neko selo na brežuljcima gde je proveo noć i sledećeg jutra pregovarao o nabavci jaja s jednim čovekom koji nije izustio ni reč i čije je lice bilo prekriveno svilenim velom. Crnim. Na izmaku dana sakrio je jaja u svoj prtljag, okrenuo leđa Japanu i pošao natrag.

Tek što je za sobom ostavio poslednje kuće u selu, neki čovek ga sustiže, trčeći, i zaustavi ga. Nešto mu reče, uzbuđenim i strogim glasom, zatim ga povede natrag, ljubazno ali odlučno.

Erve Žonkur nije govorio japanski, niti je mogao da ga razume. Ali je

shvatio da Hara Kej želi da ga vidi.

CW & BU

13.

ODMAKOŠE PREGRADU od pirinčanog papira, i Erve Žonkur uđe. Hara Kej je sedeo prekrštenih nogu, na podu, u najudaljenijem uglu sobe. Bio je u tamnoj tunici, nije nosio nakit. Jedini vidljiv znak njegove moći - jedna žena izvaljena pokraj njega, nepomična, s glavom u njegovom krilu, sklopljenih očiju, ruku skrivenih pod raskošnim crvenim ogrtačem koji se širio svuda unaokolo, poput plamena, preko asure boje pepela. On joj je lagano milovao kosu: izgledalo je kao da miluje dlaku kakve dragocene životinje, utonule u san.

Erve Žonkur prođe kroz sobu, sačeka na domaćinov znak i sede preko puta njega. Ostadoše u tišini gledajući se u oči. Priđe jedan sluga, neprimetno, i spusti pred njih dve šoljice čaja. Potom nestade. Tada Hara Kej poče da govori, na svom jeziku, monotonim glasom koji se prelivao u neku vrstu neprijatno izveštačenog falseta. Erve Žonkur je slušao. Gledao ga je pravo u oči i samo je u jednom trenutku, gotovo i ne primetivši, spustio pogled na ženino lice.

Bilo je to lice devojčice.

Podiže pogled.

Hara Kej ućuta, uze šoljicu čaja, prinese je ustima, pričekala koji sekund i reče

- Pokušajte da mi objasnite ko ste.

To reče na francuskom, otežući pomalo vokale, hrapavim glasom,

istinskim.

CW & BU

14.

NAJZAGONETNIJEM ČOVEKU U JAPANU, gospodaru svega onog što je svet uspevaao da odnese sa tog ostrva, Erve Žonkur pokuša da ispriča ko je. Učinio je to na svom jeziku, lagano, ne znajući tačno da li Hara Kej može da ga razume. Nagonski je odbacio svaki oprez i ispričao bez uvijanja celu istinu, ništa ne dodajući niti izbacujući. Istovetnim glasom nabrajao je kako beznačajne detalje tako i presudne događaje, pomažući se tek naznačenim pokretima, kao da u uspavljujućem ritmu, skrušenom i neutralnom, čita spisak predmeta izbavljenih iz požara. Hara Kej je slušao, nepomičnog lica koje nije odavalo nikakvu emociju. Nije skidao pogled sa usana Ervea Žonkura kao da one behu poslednji redovi kakvog oprostajnog pisma. U sobi je sve bilo tako tiho i nepomično da ono što se iznenada dogodi, poprimi razmere nečeg strašno značajnog, a beše gotovo ništa.

Iznenada,

bez ijednog pokreta,

ta devojčica,

otvori oči.

Erve Žonkur nastavi svoju priču ali nagoniski spusti pogled na nju i ono što vide, ne prestajući da priča, bilo je da te oči *nemaju istočnjački oblik*, i da, *sa uznemirujućom upornošću*, zure u njega: kao da od samog početka nisu ništa

drugo činile, ispod kapaka. Erve Žonkur odvrati pogled što je prirodnije mogao, trudeći se da nastavi svoje izlaganje nepromenjenim glasom. Ućuta tek kada mu pogled pade na šoljicu čaja spuštenu na pod ispred njega. Podiže je jednom rukom, prinese je ustima i lagano otpi nekoliko gutljaja. Nastavi da priča, spuštivši je nanovo ispred sebe.

15.

FRANCUSKA, PUTOVANJA MOREM, miris duda u Lavildjeu, parni vozovi, Elenin glas. Erve Žonkur nastavi da pripoveda svoj život, kao što nikada do tada, u svom životu, nije činio. Ona devojčica je i dalje zurila u njega, s jednim žarom koji je svaku njegovu reč oslobađao obaveze da bude upamćena. Činilo se da je soba već utonula u neku večnu obamrlost kad odjednom, savršeno nečujno, ona izvuče ruku ispod ogrtača i spusti je na asuru, ispred sebe. Erve Žonkur vide kako ta svetla mrlja iskrsava na samom rubu njegovog vidnog polja, vide je kako ovlaš dodiruje šoljicu čaja Hara Keja, a onda, neobjašnjivo, nastavlja da se kreće sve dok bez oklevanja ne uhvati drugu šoljicu, koja je sasvim izvesno bila šoljica iz koje je pio *on*, nežno je podiže i prinese ustima. Hara Kej nije ni u jednom trenu skrenuo pogled sa usana Ervea Žonkura.

Devojčica tek neznatno podiže glavu.

Prvi put odvrti pogled od Ervea Žonkura i spusti ga na šoljicu.

Okretala ju je, lagano, sve dok njene usne ne dodirnuše upravo ono mesto gde je pio *on*.

Sklopivši oči, otpi gutljaj čaja.

Odvoji šoljicu od usana.

Ponovo je spusti tamo odakle ju je uzela.

Sakri ruku ispod ogrtača.

Ponovo položi glavu na krilo Hare Keja.

Otvorenih očiju, zureći u Ervea Žonkura.

CW & BU

16.

ERVE ŽONKUR JE JOŠ DUGO PRIČAO. Ućuta tek kada Hara Kej odvrati pogled od njega i jedva primetno klimnu glavom.

Tišina.

Na francuskom, otežući pomalo vokale, hrapavim glasom, istinskim, Hara Kej reče

- Ako budete želeli, biće mi drago da vas ponovo vidim.

Prvi put se nasmeši.

- Jaja koja imate kod sebe su riblja jaja, gotovo da su bezvredna.

Erve Žonkur obori pogled. Tu je stajala njegova šoljica čaja, ispred njega. Uze je i poče da je okreće i da je posmatra, kao da nešto traži na njenom islikanom obodu. Kad pronađe ono što je tražio, on tu spusti usne, i ispi tekućinu do dna. Potom vrati šoljicu na njeno mesto i reče

- Znam.

Hara Kej se grohotom nasmeja.

- Jeste li zato platili lažnim zlatom?

- Platio sam ono što sam kupio.

Hara Kej se ponovo uozbilji.

- Kada odavde budete izašli dobićete ono što želite.

- Kada se budem živ vratio s ovog ostrva primićete novac koji vam sleduje. Imate moju reč.

Erve Žonkur ne sačeka odgovor. Ustade, načini nekoliko koraka unazad, potom se nakloni.

Poslednja stvar koju vide, pre nego što će izaći, behu njene oči, zagledane u njegove, savršeno neme.

CW & BU

17.

NAKON ŠEST DANA Erve Žonkur se ukrcao, u Takaoki, na brod holandskih krijumčara koji ga je prevezao do Sabirka. Odatle se popeo uz kinesku granicu sve do Bajkalskog jezera, prevalio četiri hiljade kilometara sibirskog prostranstva, prešao preko Urala, stigao u Kijev i vozom proputovao kroz čitavu Evropu, od istoka ka zapadu, sve dok, nakon tri meseca putovanja, nije stigao u Francusku. Prve nedelje aprila - u vreme Velike mise - obreo se pred kapijama Lavildjea. Tu se zaustavio, zahvalio Bogu i ušao u varoš pešice, brojeći korake, zato što je svaki imao svoje ime, i zato da ih nikada ne zaboravi.

- I kakav je kraj sveta? - upita ga Baldabju.

- Nevidljiv.

Svojoj ženi Elen doneo je na dar svilenu tuniku koju ona, onako stidljiva, nikada nije obukla. Ako bi je opipao prstima, činilo ti se kao da dodiruješ oblak.

18.

JAJA KOJA JE Erve Žonkur doneo iz Japana - bilo ih je na stotine, priljubljenih uz pločice dudove kore - behu, kako se ispostavilo, savršeno zdrava. Te godine je proizvodnja svile, u Lavildjeu i okolini, bila izvanredna, i po količini i po kvalitetu. Odlučiše da otvore još dve svilare, a Baldabju pored crkvice svete Agneze podiže manastir. Nije bilo jasno zašto, ali zamislio ga je okruglog, te projekat poveri jednom španskom arhitekti koji se zvao Huan Benites i koji je uživao izvestan ugled u branši graditelja *Plazas de Toros*.

- Naravno ne sa peskom, u sredini, već sa baštom. I ako je moguće glave delfina, umesto bikova, na ulazu.

- Delfin, *señor*?

- Znaš kako izgleda ta riba, Benites?

Erve Žonkur je sabrao nekoliko cifara i otkrio da je bogat. Kupio je nekoliko jutara zemlje, južno od svog poseda, i proveo letnje mesece praveći nacrt za park u kojem bi se moglo opušteno i u tišini šetati. Zamišljao ga je nevidljivim poput kraja sveta. Svakoga jutra navraćao je kod Verduna, gde je slušao lokalne priče i prelistavao novine koje su stizale iz Pariza. S večeri bi dugo, na tremu svoje kuće, sedeo sa svojom ženom Elen. Ona bi čitala knjigu, glasno, i to ga je činilo srećnim jer je smatrao da nema lepšeg glasa, na čitavom svetu.

4. septembra 1862. napunio je 33 godine. Sipio je njegov život, pred njegovim očima, nepomućen prizor.

CW & BU

19.

- NE SMEŠ ničega da se plašiš.

Pošto je Baldabju tako odlučio, Erve Žonkur prvog dana oktobra ponovo otputova u Japan. Prešao je Francusku granicu u blizini Meca, prošao kroz Virtemberg i Bavarsku, ušao u Austriju, stigao vozom do Beča i Budimpešte odakle je produžio sve do Kijeva. Prevalio je na konju dve hiljade kilometara ruske stepe, prešao preko Urala, ušao u Sibir, odakle mu je trebalo četrdeset dana da stigne do Bajkalskog jezera koje tamošnje stanovništvo naziva demon. Spustio se niz tok reke Amur, prateći kinesku granicu sve do okeana, a kada je stigao do okeana zadržao se u luci Sabirk jedanaest dana, sve dok ga jedan holandski krijumčarski brod nije prevezao do Kapo Teraje, na zapadnoj obali Japana. Pešice, sporednim putevima, prošao je kroz pokrajine Išikavu, Tojamu, Niigatu, ušao u Fukušimu i stigao u grad Širakavu, zaobišavši ga sa zapadne strane, tamo je dva dana čekao da se pojavi čovek u crnom koji mu je stavio povez preko očiju i odveo ga u selo Hare Keja. Kada je otvorio oči pred sobom je ugledao dvojicu slugu koji su uzeli njegov prtljag i povelili ga do početka šume gde su mu pokazali jednu stazu i ostavili ga samog. Erve Žonkur zakorači u senku koju je drveće, okolo i iznad njega, otimalo od svetlosti dana. Zaustavi se tek kada se rastinje, odjednom, na trenutak raskrili, poput prozora, na rubu staze. Ugleda jezero, tridesetak metara ispod njega. A na obali jezera, šćućurene na zemlji, okrenute leđima, Haru Keja i jednu ženu u haljini boje narandže, raspuštene kose. U času kada je Erve Žonkur ugleda, ona se osvrnu, lagano i samo na tren, ali dovoljno da im se pogledi ukrste.

Njene oči nisu imale istočnjački oblik, a njeno lice bilo je lice devojčice.

Erve Žonkur nastavi da hoda, kroz gusto rastinje, a kada je izašao iz šume nađe se na obali jezera. Nekoliko koraka ispred njega, sam, okrenut leđima, sedeo je Hara Kej, nepomičan, obučen u crno. Pokraj njega, ležala je haljina boje narandže, na zemlji, i par slamnatih sandala. Erve Žonkur priđe. Majušni zaobljeni talasi nanosili su jezersku vodu na obalu, kao da su tu poslati izdaleka.

- Moj francuski prijatelj - tiho reče Hara Kej, ne okrećući se.

Satima su, sedeći jedan pokraj drugog, pričali i ćutali. Onda Hara Kej ustade, a takođe i Erve Žonkur. Gotovo neprimetnim pokretom, pre nego što će se uputiti ka stazi, ispusti jednu od svojih rukavica tik pored haljine boje narandže, ostavljene na obali. Kada su stigli u selo već je bio mrak.

CW & BU

20.

ERVE ŽONKUR JE BIO gost Hare Keja četiri dana. Bilo je to kao živeti na carskom dvoru. Čitavo selo je postojalo samo zarad tog čoveka, i gotovo da ne beše postupka, na tim brežuljcima, koji nije bio učinjen u njegovu odbranu ili za njegovo zadovoljstvo. Život je šapatom vrveo, kretao se s prepredenom tromošću, kao životinja saterana u jazbinu. Svet je izgledao vekovima daleko.

Erve Žonkur je imao celu kuću samo za sebe, i petoro slugu koji su ga svuda pratili. Jeo je sam, u hladu jednog rascvetalog drveta koje nikada ranije nije video. Dva puta na dan poslužili bi ga čajem, s nekom ritualnom uzvišenošću. Uveče, sproveli bi ga do najveće odaje u kući, koja je imala kameni pod i gde se obavljao obred kupanja. Tri žene, starije, lica pokrivenog nekom vrstom bele maske, polivale su ga vodom i brisale svilenim tkaninama, toplim. Imale su žilave ali veoma nežne ruke.

Ujutru drugog dana, Erve Žonkur vide jednog belca kako ulazi u selo: pratila su ga dvojica kola natovarena velikim drvenim sanducima. Bio je Englez. Nije došao da kupuje. Došao je da prodaje.

- Oružje, *monsieur*. A vi?

- Ja kupujem. Svilene bube.

Zajedno su večerali. Englez je bio pun priča: ima već osam godina kako putuje tamo i natrag od Evrope do Japana. Erve Žonkur ga je pažljivo slušao i

tek ga na kraju upita

- Poznajete li jednu ženu, mladu, mislim Evropljanku, belu, koja ovde živi?

Englez nastavi da jede, ravnodušan.

- Nema belih žena u Japanu. Ne postoji nijedna bela žena u Japanu.

Otputovao je sledećeg jutra, krcat zlatom.

CW & BU

21.

ERVE ŽONKUR PONOVO VIDE Hara Keja tek trećeg dana ujutro. Primeti da je njegovih petoro slugu iznenada nestalo, kao čarolijom, i nakon nekoliko trenutaka vide ga kako dolazi. Taj čovek zarad koga je čitavo selo postojalo, kretao se kao u kakvom mehuru praznine. Kao da je neki prećutni sporazum naložio svetu da ga ostavi samog.

Zajedno su se popeli uz padinu brežuljka, sve dok nisu izbili na jedan proplanak gde su se na nebu ukrštale putanje leta na desetine ptica velikih azurnih krila.

- Ovdašnji narod ih posmatra kako lete, i u njihovom letu čita sudbinu.

Reče Hara Kej.

- Kad sam bio dečak moj otac me je doveo na mesto poput ovog, stavio mi je u ruku luk i strelu i naredio mi da gađam. Ja sam ga poslušao, i jedna velika ptica azurnih krila pala je na zemlju, poput mrtvog kamena. Iščitaj let svoje strele ako želiš da saznaš svoju sudbinu, kazao mi je moj otac.

Letele su lagano, uspinjući se i spuštajući preko neba, kao da žele da ga izbrišu, marljivo, svojim krilima.

Vratili su se u selo hodajući kroz neobičnu svetlost jednog popodneva koje beše poput sumraka. Rastadoše se nadomak kuće Ervea Žonkura. Hara Kej se okrete i nastavi lagano da hoda, silazeći stazom pokraj reke. Erve Žonkur je

ostao da stoji, na pragu, prateći ga pogledom: sačekao je da se udalji dvadesetak koraka, a onda reče

- Kada ćete mi reći ko je ona devojčica?

Hara Kej nastavi da hoda, laganim korakom kojem beše stran svaki umor. Svuda unaokolo prostirala se besprekorna tišina, i praznina. Kao kakvim prećutnim sporazumom, kud god da išao, tog čoveka pratila je samoća. Bezuslovna, i savršena.

CW & BU

22.

UJUTRU POSLEDNJEG DANA Erve Žonkur izađe iz svoje kuće i uputi se u šetnju selom. Sretao je ljude koji su se klanjali pri njegovom prolasku i žene koje su mu se, obarajući pogled, smešile. Razabra da se nalazi u blizini dvora Hare Keja kada ugleda jedan džinovski kavez koji je udomljavao nezamisliv broj ptica, najrazličitijih vrsta: čudesan prizor. Hara Kej mu je onomad ispričao da ih je dobavio iz svih krajeva sveta. Bilo je tu i onih koje su vredele više do sve svile koju je Lavildje mogao da proizvede za godinu dana. Erve Žonkur zastade da osmotri tu veličanstvenu ludost. Setio se da je u nekoj knjizi pročitao da ljudi sa istoka, kako bi nagradili svoje naložnice za vernost, nisu imali običaj da im poklanjaju nakit: već najfinije ptice, božanstveno lepe.

Prebivalište Hare Keja beše kao utonulo u neko jezero ćutnje. Erve Žonkur se približi i stade na samo nekoliko metara od ulaza. Nije bilo vrata, a na papirnim zidovima iskrsavale su i nestajale senke koje su bile posve bešumne. To kao da ne beše život: ako je za ovo uopšte i postojalo ime, ono bi bilo: pozornica. Premda ne znajući šta, Erve Žonkur ostade da čeka: nepomičan, stojeći, na nekoliko metara od kuće. Za sve to vreme koje poveri usudu, ova neobična bina nudila je samo senke i ćutnju. I tako se okrete, Erve Žonkur, napokon, i nastavi da hoda, žurno, ka svojoj kući. Pognute glave, posmatrao je svoje korake, jer mu je to pomagalo da odagna misli.

23.

UVEČE JE ERVE ŽONKUR spakovao kofere. Potom je dopustio da ga odvedu u veliku odaju popločanu kamenom, na obred kupanja. Opružio se, zatvorio oči, i pomislio na veliki kavez, suludi dokaz ljubavi. Oči mu pokriše vlažnom tkaninom. To nikada ranije nisu činili. Nagonski posegnu da je skine, ali jedna ruka uhvati njegovu ruku i zadrža je. To nije bila ruka starije osobe.

Erve Žonkur oseti kako voda teče preko njegovog tela, prvo preko nogu, a onda niz ruke, i preko grudi. Voda nalik na ulje. I tišina, unaokolo. Oseti lakoću svilenog vela koji se lagano spustio preko njega. I ruke jedne žene - jedne žene - koje su ga brisale milujući njegovu kožu, svuda: te ruke i ta tkanina poput oblaka. On ostade nepomičan, čak i kada oseti kako te ruke klize od ramena do vrata i kako prsti - svila i prsti - klize sve do njegovih usana, i dodiruju ih, jedanput, lagano, i nestaju.

Erve Žonkur još oseti kako se svileni veo podiže i odvaja od njega. A onda, na kraju, jednu ruku koja mu raširi prste i položi nešto na njegov dlan.

Dugo je čekao, u tišini, nepomičan. A onda polako skide vlažnu tkaninu s očiju. Odaja je bila u polumraku. Nikoga nije bilo u njoj. Ustao je, uzeo kimono koji je presavijen ležao na podu, ogrnuo se, izašao iz odaje, prošao kroz kuću, stigao do svoje asure i legao. Posmatrao je plamičak u lampi kako drhturi, sićušan. I tada je, pažljivo, zaustavio Vreme, onoliko dugo koliko je želeo.

Bilo je lako, tada, otvoriti ruku, i pogledati taj papirić. Majušan. Nekoliko

ideograma iscrtanih jedan podno drugog. Crnim mastilom.

CW & BU

24.

NAREDNOG DANA, RANO IZJUTRA, Erve Žonkur je krenuo na put. Sa sobom je nosio, sakrivene u prtljagu, na hiljade jaja svilene bube, to jest budućnost Lavildjea, i posao za stotinak ljudi, i bogatstvo za desetinu njih. Tamo gde je put savijao udesno i gde je profil brežuljka zauvek skrivao pogled na selo, on zastade, ne obraćajući pažnju na dva čoveka koji su ga pratili. Side sa konja i nekoliko časaka ostade na ivici puta, zagledan u one kuće, načičkane na padini brežuljka.

Nakon šest dana Erve Žonkur se ukrcao, u Takaoki, na brod holandskih krijumčara koji ga je prevezao do Sabirka. Odatle se popeo uz kinesku granicu sve do Bajkalskog jezera, prevalio četiri hiljade kilometara sibirskog prostranstva, prešao preko Urala, stigao u Kijev i vozom proputovao kroz čitavu Evropu, od istoka ka zapadu, sve dok, nakon tri meseca putovanja, nije stigao u Francusku. Prve nedelje aprila - u vreme Velike mise - obreo se pred kapijama Lavildjea. Ugleda svoju ženu Elen kako mu trči u susret i, stegnuvši je u naručje, oseti miris njene kože i začu baršun njenog glasa kada mu reče

- Vratio si se.

Nežno.

- Vratio si se.

25.

ŽIVOT U LAVILDJEU BIO JE JEDNOSTAVAN, proticao je nekim ustaljenim i prirodnim ritmom. Erve Žonkur mu je dopustio da se četrdeset jedan dan kotrlja preko njega. Četrdeset drugog dana se predade, otvori jednu pregradu u svom putnom kovčegu, iz nje izvadi mapu Japana, raširi je i uze papirić koji je tu bio sklonio, pre više meseci. Nekoliko ideograma iscrtanih jedan podno drugog. Crnim mastilom. Sede za pisaći sto, i dugo tako ostade posmatrajući ih.

Baldabjua pronade kod Verduna, za bilijarom. Uvek je igrao sam, protiv samog sebe. Neobične partije. Zdrav protiv bogaljja, nazivao ih je. Napravio bi jedan normalan potez, a onda drugi služeći se samo jednom rukom. Onog dana kada pobedi bogalj - govorio je - otići ću iz ovog grada. Bogalj je već godinama gubio.

- Baldabju, moram da nađem nekoga, ovde, ko ume da čita japanski.

Bogalj odigra dve martinele sa povratnim felšom.

- Pitaj Ervea Žonkura, on sve zna.

- Ja ne razumem ni reč.

- Ti si taj koji je Japanac, ovde.

- Svejedno ništa ne razumem.

Zdravi se sagnu nad štap i odigra jednu ravnu kuglu, od šest poena.

- Onda ti preostaje samo Madam Blanš. Ona ima radnju sa materijalima, u Nimu. Iznad radnje je javna kuća. I to je njeno. Veoma je bogata. Japanka je.

- Japanka? A otkud ona ovde?

- Nemoj to da je pitaš, ukoliko želiš uslugu od nje. Sranje.

Bogalj je upravo promašio tri martinele od četrnaest poena.

CW & BU

26.

ERVE ŽONKUR JE REKAO svojoj ženi Elen da mora da oputuje u Nim radi posla. I da će se istog dana vratiti.

Popeo se na prvi sprat, iznad prodavnice materijala, u Ri Moskat broj 12, i upitao za Madam Blanš. Ostaviše ga da čeka. Salon je bio uređen kao za kakvu proslavu koja je otpočela pre mnogo godina i nikada se nije završila. Devojke su bile mlade i sve su bile Francuskinje. Jedan pijanista je svirao, sa prigušenim tonom, melodije koje su podsećale na Rusiju. Na kraju svakog komada desnom rukom bi prošao kroz kosu i tiho promrmljao

- Voilà.

27.

ERVE ŽONKUR JE ČEKAO nekoliko sati. Potom ga povedoše niz hodnik, do poslednjih vrata. On ih otvori, i uđe.

Madam Blanš je sedela u velikoj fotelji, pokraj prozora. Bila je obučena u kimono od tankog materijala: besprekorno beo. Na prstima, umesto prstenja, nosila je sitne cvetove jarkoplave boje. Crna kosa, sjajna, istočnjačko lice, pravilnih crta.

- Zašto mislite da ste toliko bogati da možete sa mnom u krevet?

Erve Žonkur ostade da stoji, pred njom, sa šeširom u ruci.

- Došao sam da vas zamolim za jednu uslugu. Cena nije važna.

Potom iz unutrašnjeg džepa kaputa izvadi papirić, presavijen načetvoro, i pruži joj ga.

- Moram da saznam šta tu piše.

Madam Blanš se ne pomeri. Usne su joj bile poluotvorene, kao da su prethodnica kakvog osmeha.

- Molim vas, *madame*.

Nije postojao nijedan razlog na ovom svetu zbog kojeg bi to učinila. Pa ipak uze papirić, otvori ga, pročita. Diže pogled prema Erveu Žonkuru, ponovo

ga spusti. Presavi papirić, bez žurbe. Kada se nagnu da mu ga vrati, kimono joj se na trenutak otvori na grudima. Erve Žonkur vide da ispod nema ništa, i da joj je koža mlada i bela kao sneg.

- Vratite se ili ću umreti.

To reče hladnim glasom, gledajući Ervea Žonkura u oči, bezizražajnog lica.

Vratite se ili ću umreti.

Erve Žonkur gurnu papirić u unutrašnji džep kaputa.

- Hvala.

Nakloni se, potom se okrenu i, pre nego što će izaći, pruži ruku da ostavi nekoliko novčanica na sto.

- Zaboravite.

Erve Žonkur na trenutak ostade u nedoumici.

- Ne govorim o novcu. Govorim o toj ženi. Zaboravite je. Neće umreti i vi to znate.

Ne okrećući se, Erve Žonkur spusti novčanice na sto, otvori vrata i izađe.

28.

PRIČAO JE BALDABJU DA dolaze čak iz Pariza, ponekad, da bi vodili ljubav s Madam Blanš. Po povratku u prestonicu, reverse njihovih večernjih odela krasilo bi nekoliko plavih cvetića, onih stoje nosila na prstima, umesto prstenja.

CW & BU

29.

PRVI PUT U ŽIVOTU, Erve Žonkur toga leta povede svoju ženu na Rivijeru. Proveli su dve nedelje u jednom hotelu u Nici, u kojem su uglavnom odsedali Englezi, poznatom po muzičkim večerima koje je priređivao za svoje goste. Elen je bila uverena da će na jednom tako lepom mestu uspeti da začnu potomka koga su uzaludno godinama iščekivali. Zajedno odlučiše da će biti dečak. I da će se zvati Filip. Umereno su prisustvovali mondenim događajima letovališta, smejući se, po povratku u sobu, na račun čudaka koje su sretali. Na koncertu, jedne večeri, upoznali su nekog trgovca kožom, Poljaka: pričao je da je bio u Japanu.

Noć pre povratka, dogodilo se Erveu Žonkuru da se probudi, dok je još bio mrak, i ustane, i priđe Eleninom krevetu. Kad ona otvori oči, on začu sopstveni glas kako šapuće:

- Zauvek ću te voleti.

30.

POČETKOM SEPTEMBRA odgajivači svilene bube iz Lavildjea sastadoše se da se dogovore šta im je činiti. Vlada je u Nim poslala jednog mladog biologa sa zadatkom da prouči bolest koja je uništavala jaja proizvedena u Francuskoj. Ime mu je bilo Luj Paster: radio je sa mikroskopima kadrim da vide nevidljivo: pričalo se da je već postigao izvanredne rezultate. Iz Japana su pristizale vesti o sada već sve izvesnijem građanskom ratu na koji su podstrekivale one snage koje su se protivile ulasku stranaca u zemlju. Francuski konzulat, nedavno otvoren u Jokohami, slao je depeše s upozorenjima da se u ovom trenutku ne treba upuštati u trgovinske poduhvate s ostrvom, pozivajući da se sačekaju bolja vremena. Skloni oprezu i svesni ogromnih troškova koje bi jedna protivzakonita ekspedicija u Japan iziskivala, mnogi viđeni ljudi iz Lavildjea predložiše da se putovanja Ervea Žonkura odlože, a da se oni za tu godinu zadovolje partijama jaja, ograničeno pouzdanim, koja su nudili veliki uvoznici sa Srednjeg istoka. Baldabju ih je sve saslušao ne progovorivši ni reč. Kada je na kraju došao na njega red da govori, on je samo spustio svoj štap preko stola i pogledao u čoveka koji je sedeo naspram njega. I sačekao.

Erve Žonkur je znao za Pasterova istraživanja i pročitao je vesti koje su stizale iz Japana: ali nikada nije hteo o tome da govori. Draže mu je bilo da provodi vreme doradujući projekat parka koji je želeo da izgradi oko svoje kuće. U jednom tajnom kutku svoje radne sobe čuvao je papirić presavijen načetvoro, sa nekoliko ideograma iscrtanih jedan podno drugog, crnim mastilom. Imao je pozamašnu svotu novca na računu, vodio je miran život i

gajio osnovanu iluziju da će uskoro postati otac. Kada Baldabju pogleda u njega ono što on reče bilo je

- Oduči ti, Baldabju.

CW & BU

31.

ERVE ŽONKUR OTPUTOVA ZA JAPAN početkom oktobra. Prešao je francusku granicu u blizini Meca, prošao kroz Virtemberg i Bavarsku odakle je produžio sve do Kijeva. Prevalio je na konju dve hiljade kilometara ruske stepe, prešao preko Urala, ušao u Sibir, odakle mu je trebalo četrdeset dana da stigne do Bajkalskog jezera koje tamošnje stanovništvo naziva kraj svih krajeva. Spustio se niz tok reke Amur, prateći kinesku granicu sve do okeana, a kada je stigao do okeana zadržao se u luci Sabirk deset dana, sve dok ga jedan holandski krijumčarski brod nije prevezao do Kapo Teraje, na zapadnoj obali Japana. Ono što zateče bila je zemlja u haotičnom iščekivanju jednog rata koji nikako da izbije. Putovao je danima ne morajući da pribegne uobičajenim merama opreza, jer su raspored moći i mreža kontrole očigledno bili poremećeni u iščekivanju eksplozije koja će ih u potpunosti prekrojiti. U Sirakavi se sreo sa čovekom koji je trebalo da ga odvede do Hare Keja. Za dva dana, na konjima, stigoše nadomak sela. Erve Žonkur uđe u selo pešice kako bi ga vest o njegovom dolasku pretekla.

32.

ODVEDOŠE GA u jednu od poslednjih kuća u selu, gore, na samom obodu šume. Čekalo ga je petoro slugu. On im predade svoj prtljag i izađe na trem. Na sasvim suprotnom kraju sela nazirao se dvor Hare Keja, tek nešto veći od ostalih kuća, ali okružen ogromnim kedrovima koji su bdili nad njegovom samoćom. Erve Žonkur ga je dugo posmatrao, kao da ne beše ničeg drugog, tamo, na obzorju. I tako vide,

napokon,

najednom,

kako se nebo iznad dvora istačkava obrisima na stotine ptica, kao izniklim iz zemlje, raznoraznih ptica, začuđenih, koje hitaju u svim pravcima, pomahnitale, pevajući i kričeći, vatrometna eksplozija krila, oblak od boja ispaljen u svetlost, i od zvukova, preplašenih, muzika u bekstvu, na nebu uskovitlana.

Erve Žonkur se osmehnu.

33.

SELO POČE DA VRI kao uskomešani mravinjak: svi su trčali i vikali, gledali uvis i vijali te odbegle ptice, dugogodišnji ponos njihovog Gospodara, a sada leteću porugu na nebu. Erve Žonkur izađe iz svoje kuće i prođe kroz selo, hodao je bez žurbe i gledao ispred sebe s beskrajnim spokojem. Činilo se da ga niko ne vidi, niti je on išta video. Bio je zlatna nit koja teče, nepokolebljiva, kroz potku ćilima izatkanog na razboju kakvog bezumnika. Pređe preko mosta na reci, spusti se do velikih kedrova, uroni u njihovu senku i izroni iz nje. Pred sobom vide džinovski kavez, sa širom otvorenim vratnicama, potpuno prazan. A ispred njega, jednu ženu. Erve Žonkur nastavi da hoda, ne gledajući oko sebe, bez žurbe, i zaustavi se tek kada joj je već bio sasvim blizu.

Njene oči nisu imale istočnjački oblik, a njeno lice bilo je lice devojčice.

Erve Žonkur koraknu prema njoj, ispruži ruku i raširi prste. Na dlanu mu je ležao majušni papirić, presavijen načetvoro. Ona ga ugleda i svaki i najmanji delić njenog lica se nasmeši. Položi ruku preko ruke Ervea Žonkura, nežno je stegnu, nekoliko trenutaka ostade tako, potom je povuče stežući u šaci taj papirić koji je obišao svet. Samo što ga sakri u nabor na haljini, začu se glas Hare Keja.

- Dobro došli, moj francuski prijatelju.

Stajao je na samo nekoliko koraka od njih. Tamni kimono, crna kosa, uredno skupljena na potiljku. Pride bliže. Stade da posmatra kavez, zagledajući

raskriljene vratnice, jednu po jednu.

- Vратиће се. Теško је одолети искушењу да се вратиш, зар не?

Erve Žonkur ne odgovori. Hara Kej ga pogleda u oči i blago mu reče

- Dođite.

Erve Žonkur pođe za njim. Načini nekoliko koraka a onda se osvrnu prema devojci i nakloni se.

- Nadam se da ću vas ponovo videti.

Hara Kej nastavi da hoda.

- Na razume vaš jezik.

Reče.

- Dođite.

CW & BU

34.

TE VEČERI HARA KEJ POZVA Ervea Žonkura u svoju kuću. Bilo je tu nekoliko muškaraca iz sela, i žene obučene u svečanu odeću, izbeljenih lica, našminkane jarkim bojama. Pio se sake, iz duguljastih drvenih lula dimio se neki duvan oštrog i opojnog mirisa. Nastupale su akrobate i neki čovek koji je izazvao buru smeha oponašajući ljude i životinje. Tri starije žene svirale su na žičanim instrumentima, ne skidajući osmeh sa lica. Hara Kej je sedeo na počasnom mestu, obučen u crno, bosih nogu. U svilenoj haljini, raskošnoj, žena sa licem devojčice sedela je pokraj njega. Erve Žonkur je bio na suprotnom kraju odaje: preplavljen slatkastim parfemom žena što su ga okruživale, zbunjeno se osmehivao muškarcima koji su se zabavljali pričajući mu priče koje on nije mogao da razume. Po hiljaditi put potraži njene oči, i po hiljaditi put pogledi im se susretoše. Bilo je to nešto poput tužnog valcera, tajnog i uzaludnog. Erve Žonkur ga je plesao do kasno u noć, a onda je ustao, promrmljao na francuskom nekoliko reči izvinjenja, nekako se otarasio jedne žene koja je rešila da pođe s njim i probivši se kroz oblake dima i ljude koji su mu se obraćali na njihovom nerazumljivom jeziku, izašao napolje. Pre nego što će napustiti odaju pogleda još jednom prema njoj. Gledala ga je, očima savršeno nemim, vekovima udaljenim.

Erve Žonkur je lutao po selu udišući svež noćni vazduh i gubeći se u uličicama koje su se penjale uz obronak brežuljka. Kada stiže do svoje kuće ugleda jednu svetiljku, upaljenu, kako treperi iza papirne pregrade. Uđe, i zateče dve žene koje su stajale okrenute licem ka njemu. Jednu Japanku, veoma mladu,

obučenu u jednostavni beli kimono. I nju. Oči su joj grozničavo sijale. Nije mu dala vremena da bilo šta učini. Priđe, uze njegovu ruku, prinese je licu, ovlaš je dodirnu usnama, a onda, čvrsto je stegnuvši, položi je na ruke devojke koja je stajala pokraj nje, i zadrža je tako, nekoliko časaka, da ne bi utekla. Napokon odvoji svoju ruku, koraknu unazad, uze svetiljku, ostade nekoliko časaka zagledana u oči Ervea Žonkura, a onda umače iz sobe. Bila je to narandžasta svetiljka. Drhturavi plamičak što iščezava u noći.

35.

ERVE ŽONKUR NIJE NIKADA ranije video tu devojku, a nije je, uistinu, video ni te noći. U tami sobe osetio je lepotu njenog tela i upoznao njene ruke i njene usne. Voleo ju je satima, onako kako to nikada ranije nije činio, dopuštajući joj da ga nauči jednom strpljenju koje nije poznavao. U mraku, bilo je lako voleti je a ne voleti nju.

Neposredno pre zore devojka ustade, obuče beli kimono i iskrade se napolje.

CW & BU

36.

NAREDNOG JUTRA, Erve Žonkur je, pred svojom kućom, zatekao jednog od ljudi Hare Keja kako ga čeka. Imao je kod sebe petnaest pločica dudove kore, skroz prekrivenih jajima: sićušnim, boje slonovače. Erve Žonkur je proučio svaku pločicu, s pažnjom, potom je ugovorio cenu i isplatio u zlatnim listićima. Pre nego što se čovek udaljio dao mu je do znanja da želi da vidi Haru Keja. Čovek odmahnu glavom. Erve Žonkur je po njegovim pokretima shvatio da je Hara Kej otputovao tog jutra, veoma rano, sa svojom pratnjom, i da niko ne zna kada će se vratiti.

Erve Žonkur prođe trčeci kroz selo, sve dok ne stiže do kuće Hare Keja. Tamo zateče samo sluge koje su na svako pitanje odrečno odmahivale glavom. Kuća je delovala napušteno. Ma koliko je pogledom tražio unaokolo, zagledajući čak i one najbeznačajnije detalje, nije video ništa što bi ličilo na poruku za njega. Izade iz kuće i vraćajući se prema selu prođe pokraj džinovskog kaveza. Vratnice su opet bile zatvorene. A unutra, na stotine ptica letelo je zaštićeno od neba.

37.

ERVE ŽONKUR JE još dva dana čekao na bilo kakav znak. Potom krenu na put.

Na nekih pola sata od sela, dogodilo mu se da prođe pokraj jedne šume iz koje je dopiralo neobično, srebrenasto žuborenje. Među lišćem, moglo se razabrati na hiljade tamnih mrlja: beše to jato ptica koje se tu spustilo da predahne. Ne objašnjavajući ništa dvojici muškaraca koji su ga pratili, Erve Žonkur zaustavi svoga konja, izvuče revolver iz opasača i ispali šest metaka u vazduh. Jato, preplašeno, polete u nebo, kao oblak dima oslobođen požarom. Bio je toliko veliki da se mogao videti sa mesta udaljenog nekoliko dana hoda odatle. Onako tamnom na nebu, jedino mu odredište beše vlastiti nespokoj.

38.

NAKON ŠEST DANA ERVE ŽONKUR se ukrcao, u Takaoki, na brod holandskih krijumčara koji ga je prevezao do Sabirka. Odatle se popeo uz kinesku granicu sve do Bajkalskog jezera, prevalio četiri hiljade kilometara sibirskog prostranstva, prešao preko Urala, stigao u Kijev i vozom prošao kroz čitavu Evropu, od istoka ka zapadu, sve dok, nakon tri meseca putovanja, nije stigao u Francusku. Prve nedelje aprila - u vreme Velike mise - obreo se pred kapijama Lavildjea. Naredi da zaustave kočiju, i nekoliko minuta ostade da sedi, nepomičan, iza navučenih zavesa. Potom siđe, i produži pešice, korak po korak, ophrvan stoletnim umorom.

Baldabju ga upita da li je video rat.

- Ne onaj koji sam očekivao - odgovori.

Kada je pala noć, legao je pored Elen i vodio sa njom ljubav, tako silovito da se ona uplaši i suze joj navreše na oči. Kada on to primeti, ona pokuša da se osmehne.

- To je zato što sam toliko srećna - reče mu tiho.

39.

ERVE ŽONKUR PREDADE jaja odgajivačima svilene bube iz Lavildjea. Potom se, danima, nije pojavljivao u varoši, propuštajući čak i uobičajeni svakodnevni odlazak do Verduna. Prvih dana maja, izazvavši opšte čuđenje, kupio je napuštenu kuću Džina Berbeka, onog koji je jednog dana prestao da govori i sve do smrti nije više progovorio. Svi pomisliše da od nje namerava da napravi novu laboratoriju. On, međutim, nije počeo ni da je raskrčuje. Odlazio je tamo, s vremena na vreme, i sedeo sam, u tim sobama, niko nije znao zašto. Jednoga dana povede sa sobom Baldabju.

- Da ti slučajno ne znaš zašto je Džin Berbek prestao da govori? - upita ga.

- To jedna od mnogih stvari koje nikada nije rekao.

Prošle su tolike godine, ali slike su još uvek visile po zidovima i bilo je posuđa u rešetki, pored umivaonika. To baš nije bilo neko veselo mesto, i Baldabju bi, da se on pitao, rado odatle zbrisao. Ali Erve Žonkur je i dalje zaneseno gledao u te plesnive i ugašene zidove. Nije bilo sumnje - nešto je tražio, tu unutra.

- Možda te život, ponekad, tako zakovitla da zaista više nemaš šta da kažeš.

Reče.

- Ništa više, zauvek.

Baldabju nije bio nadaren za ozbiljne razgovore. Zurio je u krevet Džina Berbeka.

- Možda bi svako zanemio, u jednoj ovako groznoj kući.

Erve Žonkur nastavi danima da živi povučeno, retko se pojavljujući u varoši i provodeći vreme u projektovanju parka koji je pre ili kasnije nameravao da izgradi. Ispunjavao je gomile i gomile listova čudnovatim crtežima koji su, činilo se, predstavljali nekakve sprave. Jedne večeri Elen ga upita

- Šta je to?

- Kavez.

- Kavez?

- Da.

- A čemu služi?

Erve Žonkur je zurio u crteže.

- Napuniš ga pticama, što više možeš, a onda jednog dana kad ti se dogodi nešto lepo, otvoriš vratnice, i gledaš ih kako odleću u nebo.

40.

KRAJEM JULA ERVE ŽONKUR je sa ženom otputovao u Nicu. Odseli su u jednoj maloj vili na obali mora. Tako je želela Elen, uverena da će nepomućeni mir jednog pribežišta na osami uspeti da odagna potištenost od koje je njen muž, po svemu sudeći, već neko vreme patio. Bila je, ipak, dovoljno oštroumna da to predstavi kao vlastiti hir, podarivši čoveku koga voli to zadovoljstvo da joj ga oprost.

Provedoše zajedno tri nedelje kratkotrajne, netaknute sreće. Onih dana kada je vrućina bila podnošljiva, iznajmili bi kočiju i kretali u potragu za naseljima skrivenim među brežuljcima, odakle je more izgledalo kao sa razglednice. S vremena na vreme bi se odvezli do grada na koncert ili na neki mondenski događaj. Jedne večeri prihvatiše poziv nekog italijanskog barona koji je povodom svog šezdesetog rođendana priređivao svečanu večeru u hotelu Suis. Stigli su do dezerta kada Erve Žonkur iznenada podiže pogled prema Elen. Sedela je na suprotnoj strani stola, pored jednog privlačnog engleskog džentlmena koji je, na njegovo čuđenje, na reveru smokinga nosio krunicu od majušnih plavih cvetova. Erve Žonkur ga vide kako se naginje prema Elen i šapuće joj nešto na uvo. Elen prsnu u smeh, zanosan, i smejući se neznatno nagnu glavu prema Englezu očešavši mu kosom rame: taj pokret nije bio nimalo dvosmislen već samo uznemirujuće izvestan. Erve Žonkur obori pogled na tanjir. Nije mogao a da ne primeti da njegova ruka, koja je držala srebrnu kašičicu, vidno podrhtava.

Nešto kasnije, u pušionici, Erve Žonkur pride, teturajući se usled prevelike količine popijenog alkohola, jednom čoveku koji je, sedeći sam za stolom, ukočeno gledao ispred sebe, s bezizražajnim izrazom na licu. Nagnu se ka njemu i polako izgovori:

- Moram nešto veoma važno da vam saopštim, *monsieur*. Svi mi zaudaramo. Svi smo mi božanstveni i svi zaudaramo.

Čovek je bio iz Drezdena. Trgovao je stokom i slabo je razumeo francuski. Poče grohotom da se smeje, potvrdno klimajući glavom: činilo se da nikada neće prestati.

Erve Žonkur i njegova žena ostadoše na Rivijeri sve do početka septembra. Sa žaljenjem napustiše malu vilu, jer im se breme ljubavi, među tim zidovima, učini neizmerno lakim.

CW & BU

41.

BALDABJU PRISTIŽE U KUĆU Ervea Žonkura u cik zore. Sedoše na trem.

- I nije ti neki park.

- Još nisam počeo da ga gradim, Baldabju.

- Ah, tako.

Baldabju ujutru nikada nije pušio. Izvadi lulu, napuni je i zapali.

- Upoznao sam tog Pastera. Uistinu je sila od čoveka. Objasnio mi je. U stanju je da razlikuje bolesna jaja od zdravih. Ne ume da ih izleči, naravno. Ali može da izdvoji ona zdrava. A kaže da po svemu sudeći trideset posto onih koja proizvodimo to jesu.

Pauza.

- Kažu da je u Japanu izbio rat, ovoga puta istinski. Englezi šalju oružje vladi, Holandani pobunjenicima. Pustiće ih da se istutnje, a onda će sve pokupiti i razdeliti među sobom. Francuski konzulat samo posmatra, oni uvek samo posmatraju. Sve što umeju je da šalju depeše koje govore o masakrima i strancima poklanim kao ovce.

Pauza.

- Ima li još kafe?

Erve Žonkur mu nasu kafu.

Pauza.

Ona dvojica Italijana, Fereri i onaj drugi, oni koji su išli u Kinu, prošle godine... vratili su se s petnaest hiljada unci jaja, solidnih, kupili su i ona od Bolea, kažu da su bila prve klase. Za mesec dana idu ponovo... ponudili su nam dobar posao, imaju pristojne cene, jedanaest franaka po unci, sve je osigurano. To su ozbiljni ljudi, iza njih stoji čitava organizacija, prodaju jaja polovini Evrope. Ozbiljni ljudi, kažem ti.

Pauza.

- Ne znam. Ali možda bismo mogli da probamo. S našim jajima, uz Pasterovu pomoć, a onda i s onim što možemo da kupimo od ta dva Italijana... mogli bismo da probamo. Ostali iz varoši kažu da bi bila prava ludost slati te opet tamo... s obzirom koliko to košta... kažu da je suviše rizično, i tu su u pravu, onomad je bilo drugačije, ali sada... sada je teško odande izvući živu glavu.

Pauza.

- Činjenica je da oni ne žele da izgube jaja. A ja ne želim da izgubim tebe.

Erve Žonkur ostade neko vreme zagledan u park koji nije postojao. A onda učini nešto što nikada pre nije učinio.

- Ja idem u Japan, Baldabju.

Reče.

- Kupiću ta jaja, i ukoliko je potrebno platiću svojim novcem. Ti samo

treba da odlučiš hoću li ih prodati vama ili nekom drugom.

Baldabju to nije očekivao. Beše to kao da je pobedio bogalj, u poslednjem udarcu, četiri martinele, nemoguća geometrija.

CW & BU

42.

BALDABJU SAOPŠTI ODGAJIVAČIMA SVILE iz Lavildjea da se u Pastera ne treba pouzdati, da su ona dva Italijana obmanula pola Evrope, da će se rat u Japanu završiti pre zime i da mu se Sveta Agneza javila u snu upitavši ga nisu li su svi oni samo gomila usranaca. Jedino Elen nije imao snage da slaže.

- Da li je baš neophodno da oputuje, Baldabju?

- Ne.

- Zašto onda?

- Ne mogu da ga sprečim. Ako on želi da ide, jedino što mogu je da mu dam jedan razlog više da se vrati.

Svi odgajivači iz Lavildjea donesoše, iako nevoljno, svoj deo novca za finansiranje ekspedicije. Erve Žonkur otpoče sa pripremama, i već prvih dana oktobra bio je spreman da krene. Elen mu je pomagala, kao i svih prethodnih godina, ne pitajući ga ništa, tajeći od njega svoj nemir. Tek poslednje večeri, pošto je ugasila lampu, skupi snagu da mu kaže

- Obećaj mi da ćeš se vratiti.

Odlučnim glasom, bez trunke nežnosti.

- Obećaj mi da ćeš se vratiti.

U mraku, Erve Žonkur odgovori

- Obećavam ti.

CW & BU

43.

10. OKTOBRA 1864. GODINE Erve Žonkur pođe na svoje četvrto putovanje u Japan. Prešao je francusku granicu u blizini Meca, prošao kroz Virtemberg i Bavarsku, ušao u Austriju, stigao vozom do Beča i Budimpešte odakle je nastavio sve do Kijeva. Prevalio je na konju dva hiljade kilometara ruske stepe, prešao preko Urala, ušao u Sibir, odakle mu je trebalo četrdeset dana da stigne do Bajkalskog jezera koje tamošnje stanovništvo naziva svetac. Spustio se niz tok reke Amur, prateći kinesku granicu sve do okeana, a kada je stigao do okeana zadržao se u luci Sabirk osam dana, sve dok ga jedan holandski krijumčarski brod nije prevezao do Kapo Teraje, na zapadnoj obali Japana. Na konju, sporednim putevima, prošao je kroz pokrajine Išikavu, Tojamu, Niigatu i ušao u Fukušimu. Kada je stigao u Širakavu zatekao je napola razrušen grad, i jedan vladin garnizon ulogoren među ruševinama. Obišao je grad sa istočne strane i pet dana uzaludno čekao na izaslanika Hare Keja. U zoru šestog dana uputi se prema brežuljcima, u pravcu severa. Imao je samo nekoliko mapa, nepreciznih, i ono što mu je ostalo u sećanju. Lutao je danima, sve dok nije prepoznao jednu reku, potom jednu šumu, potom jedan put. Na kraju tog puta beše selo Hare Keja: spaljeno do temelja: kuće, drveće, sve.

Nije bilo više ničega.

Nije bilo ni žive duše.

Erve Žonkur ostade skamenjen, gledajući u tu ogromnu ugašenu lomaču.

Iza njega je bio put dugačak osam hiljada kilometara. Ispred njega nije bilo ničega. Najednom vide ono što je smatrao nevidljivim.

Kraj sveta.

CW & BU

44.

ERVE ŽONKUR OSTADE SATIMA u razrušenom selu. Nije imao snage da ga napusti iako je znao da je svaki sat koji ovde provede mogao biti poguban za njega, i za ceo Lavildje: nije imao jaja svilene bube, a ako bi ih i našao ostajalo mu je svega nekoliko meseci da doputuje kući, pre nego što počnu da se otvaraju, usput, pretvarajući se u gomilicu beskorisnih larvi. Čak i samo jedan dan zakašnjenja mogao je biti koban. Znao je to, a ipak nije imao snage da ode. I tako je ostao tu sve dok se nije dogodilo nešto zapanjujuće i posve neobjašnjivo: ni iz čega, iznenada, pojavi se jedan dečak. U ritama, hodao je polako, gledajući stranca uplašenim očima. Erve Žonkur se ne pomeri. Dečak načini još dva-tri koraka a onda stade. Gledali su se, udaljeni svega nekoliko metara jedan od drugog. Potom dečak izvuče nešto ispod rita i drhteći od straha priđe Erveu Žonkuru i ispruži ruku. Bila je to rukavica. Erve Žonkur ponovo vide obalu jezera, i jednu narandžastu haljinu ostavljenu na zemlji, i male talase koji nanose vodu na obalu, kao da su tu poslani izdaleka. Uze rukavicu i nasmeši se dečaku.

- Ja sam taj, Francuz... čovek koji kupuje svilene bube, Francuz, razumeš?... ja sam taj.

Dečak prestade da drhti.

- Francuz...

Oči su mu bile vlažne, ali smešio se. Poče da priča, brzo, gotovo vičući, i

da trči, dajući Erveu Žonkuru znak da ga prati. Odmače stazom koja je nestajala u šumi, u pravcu planina.

Erve Žonkur se ne pomeri. Premetao je po rukama tu rukavicu, kao da je to bila poslednja stvar koja mu je preostala od jednog zauvek iščezlog sveta. Znao je da je sada već i suviše kasno. I da nema izbora.

Ustade. Lagano priđe konju. Pope se u sedlo. Potom učini nešto čudno. Petama pritisnu bokove životinje. I krenu. Put šume, za dečakom, do iza kraja sveta.

CW & BU

45.

PUTOVALI SU DANIMA, prema severu, ka planinama. Erve Žonkur nije znao kuda idu: ali puštao je da ga dečak vodi, ne pokušavajući da ga bilo šta upita. Prodoše kroz dva sela. Ljudi su se skrivali u kućama. Žene su bežale pred njima. Dečak se silno zabavljao dovikujući im neke nerazumljive reči. Nije mogao imati više od četrnaest godina. Neprekidno je duvao u jedan mali instrument od trske na kojem je oponašao poj svih mogućih ptica. Lice bi mu se tada ozarilo kao da radi najlepšu stvar na svetu.

Petoga dana stigoše na vrh jednog brežuljka. Dečak upre prst u jednu tačku, ispred njih, na putu koji se spuštao u dolinu. Erve Žonkur uze dvogled i vide nešto poput povorke: naoružani ljudi, žene i deca, kola, životinje. Čitavo jedno selo: u pokretu. Na konju, obučen u crno, bio je Hara Kej. Iza njega ljuljala se nosiljka zakriljena sa sve četiri strane tkaninama jarkih boja.

46.

DEČAK SIĐE S KONJA, nešto reče i odjuri. Pre nego što će uroniti u šumu osvrnu se i na trenutak zastade, pokušavajući da se seti nekog pokreta koji bi govorio da je putovanje bilo divno.

- Putovanje je bilo divno - doviknu mu Erve Žonkur. Čitav dan Erve Žonkur je, izdaleka, pratio povorku.

Kada vide kako se zaustavlja da prenoći, produži putem sve dok mu u susret ne dođoše dvojica naoružanih ljudi koji mu uzeše konja i prtljag i uvedoše ga u jedan šator. Dugo je čekao, potom uđe Hara Kej. Nije ga pozdravio. Nije čak ni seo.

- Kako ste ovamo stigli, Francuzu?

Erve Žonkur ne odgovori.

- Pitao sam vas ko vas je ovamo doveo?

Tišina.

- Ovde nema ničega za vas. Ovde je samo rat. A to nije vaš rat. Odlazite.

Erve Žonkur izvadi jednu malu kožnu torbu, otvori je i isprazni njen sadržaj na pod. Zlatni listići.

- Rat je skupa zabava. Potreban sam vam. A vi ste potrebni meni.

Hara Kej se i ne osvrnu na zlato prosuto po zemlji. Okrenu se i izade.

CW & BU

47.

ERVE ŽONKUR PROVEDE NOĆ na ivici tabora. Niko mu se ne obrati, izgledalo je kao da ga niko ne vidi. Svi su spavali na zemlji, pored vatri. Bilo je samo dva šatora. U blizini jednog, Erve Žonkur vide nosiljku, praznu: okačeni o sva četiri ugla visili su maleni kavezi: ptice. Rešetke kaveza bile su ukrašene majušnim zlatnim zvončićima. Oglašavali su se, onako lagani, na noćnom povetarcu.

48.

KADA SE PROBUDIO, oko sebe ugleda selo koje se spremalo za pokret. Nije više bilo šatora. Nosiljka je još uvek bila tamo, otvorena. Ljudi su se penjali na kola, u tišini. Ustao je i dugo gledao oko sebe, ali sretao je samo poglede istočnjačkih očiju koji bi se načas ukrstili sa njegovim i odmah potom odlutali u drugom pravcu. Vide naoružane ljude i decu bez suza. Vide nemušta lica, svojstvena onima koji beže. I vide jedno drvo, pokraj puta. A s jedne grane visio je, obešen, dečak koji ga je ovamo doveo.

Erve Žonkur priđe bliže i neko vreme ostade tako, gledajući ga, kao hipnotisan. Potom odveza konopac, prihvati u naručje telo dečaka, položi ga na zemlju i kleknu pokraj njega. Nije mogao da odvoji oči od tog lica. Te i ne primeti da se selo polako pokrenulo, već samo začu, kao izdaleka, kotrljanje te procesije koja je prolazila tik pored njega, penjući se putem. Čak ni pogled ne podiže kada začu glas Hare Keja, na samo korak od sebe

- Japan je drevna zemlja, znate? Njegov zakon je drevan: u njemu piše da postoji dvanaest zločina zbog kojih čovek može biti osuđen na smrt. Jedan od njih je preneti ljubavnu poruku svoje gospodarice.

Erve Žonkur nije odvajao pogled od usmrćenog dečaka.

- Nije kod sebe imao ljubavnu poruku.

- On je *bio* ljubavna poruka.

Erve Žonkur oseti kako mu nešto pritiska slepoočnicu povijajući mu glavu prema zemlji.

- To je puška, Francuzu. Ne dižite pogled, molim vas.

Erve Žonkur nije odmah shvatio. A onda začu, kroz žamor te procesije koja je odmicala, zlaćani zvuk na hiljade majušnih zvončića koji se primicao, malo-pomalo, uspinjao se putem ka njemu, korak po korak, i premda mu je pred očima bila samo ta mrka zemlja, mogao je da je zamisli, tu nosiljku, kako se poput klatna njiše, gotovo i da je vidi, kako se uspinje putem ka njemu, metar po metar, kako se primiče, sporo ali neumoljivo, nošena tim zvukom što beše sve jači, nepodnošljivo jak, stalno sve bliži, tako blizu da ga je gotovo očešao, zlaćana zvonjava, baš pokraj njega, sada već, upravo pokraj njega - u tom trenu - ta žena - pokraj njega.

Erve Žonkur podiže glavu.

Čudesne tkanine, svilene, obavijale su tu nosiljku, hiljade boja, narandžasta, bela, oker, srebrna, nijednog procepa na tom čudesnom gnezdju, samo šuštanje tih boja koje plivaju kroz vazduh, neprobojne, prozirnije od oblaka.

Erve Žonkur nije čuo prasak koji bi prekinuo nit njegovog života. Čuo je samo onaj zvuk kako se udaljava, dok se puščana cev odvajala od njega, i glas Hare Keja, veoma tih

- Idite, Francuzu. I više se nikad ne vraćajte.

49.

SAMO TIŠINA, na putu. Telo dečaka, na zemlji. Jedan čovek koji kleči. Dok ne zgasnu i poslednji tračak svetlosti.

CW & BU

50.

ERVEU ŽONKURU JE TREBALO JEDANAEST DANA da stigne do Jokohame. Podmitio je jednog japanskog činovnika da mu nabavi šesnaest pločica s jajima svilene bube, poreklom sa juga ostrva. Umotao ih je u svilenu tkaninu i zapečatio u četiri drvene kutije, okrugle. Pronašao je brod koji je plovio ka kopnu, i početkom marta stigao na rusku obalu. Krenuo je severnijim putem, u potrazi za zimom kako bi sprečio sazrevanje jaja i odložio trenutak njihovog otvaranja. Prevalio je, najbrže što je mogao, četiri hiljade kilometara Sibira, prešao preko Urala i stigao u Sankt Peterburg. Zlatom je kupio nekoliko kvintala leda i natovario ih, zajedno s jajima, na jedan trgovački brod koji je plovio za Hamburg. Trebalo mu je šest dana da tamo stigne. Istovario je četiri drvene kutije, okrugle, i popeo se na voz koji je išao ka jugu. Nakon jedanaest sati puta, tek što su izašli iz jednog sela po imenu Eberfeld, voz se zaustavio da dopuni zalihe vode. Erve Žonkur je pogledao oko sebe. Letnje sunce pržilo je žitna polja, i čitav svet. Preko puta njega sedeo je jedan Rus, trgovac: izuo je cipele i hladio se poslednjim stranicom nekih nemačkih novina. Erve Žonkur se zagleda u njega. Vide mrlje od znoja na njegovoj košulji i kapljice koje su mu klizile niz čelo i vrat. Rus nešto reče, smejući se. Erve Žonkur mu se nasmeši, ustade, uze prtljag i izađe iz voza. Ode do poslednjeg vagona koji je prevozio ribu i meso pohranjene u led. Iz njega je lila voda kao iz posude izrešetane mecima. Otvori vrata, uđe u vagon, i jednu za drugom pokupi svoje drvene kutije, okrugle, iznese ih napolje i položi na zemlju, pored tračnica. Potom zatvori vrata, i sačeka. Kada je voz bio spreman za polazak doviknuše mu da se što pre popne u vagon. On odmahnu glavom podižući ruku u znak pozdrava.

Gledao je kako se voz udaljava a potom nestaje. Sačeka dok i njegovo brektanje sasvim ne utihnu. Onda se saže nad jednu od drvenih kutija, razlomi pečate i otvori je. To isto učini i sa ostale tri. Polako, s pažnjom.

Milioni larvi. Mrtvih.

Bio je 6. maj 1865.

CW & BU

51.

DEVET DANA NAKON TOGA Erve Žonkur stiže u Lavildje. Njegova žena Elen izdaleka ugleda kočiju kako prolazi alejom koja je vodila prema kući. Reče samoj sebi da ne sme da plače niti da beži.

Šiše do ulaznih vrata, raskrili ih i stade na prag.

Kada joj Erve Žonkur priđe, ona se osmehnu. A on, zagrlivši je, tiho reče

- Ostani sa mnom, molim te.

Bili su budni do kasno u noć, sedeći na livadi ispred kuće, jedno pokraj drugog. Elen je pričala o Lavildjeu, o svim ovim mesecima provedenim u čekanju, i o poslednjim danima, užasnim.

- Ti si bio mrtav.

Reče.

- I ničeg lepog više nije bilo, na čitavom svetu.

52.

NA MAJURIMA, U LAVILDJEU, ljudi su posmatrali dudove, bremenite lišćem, i videli sopstvenu propast. Baldabju je pronašao nekoliko partija jaja, ali larve su umirale čim bi ih izložili svetlosti. Sirova svila koju su uspeli da dobiju od ono malo preživelih jaja jedva da je bila dovoljna da obezbedi posao dvema od sedam svilara u varoši.

- Imaš li kakvu ideju? - upita Baldabju.

- Jednu - odgovori Erve Žonkur.

Narednog dana objavi da će u predstojećim letnjim mesecima izgraditi park oko svoje kuće. Unajmi muškarce i žene, iz varoši, na desetine njih. Raskrčiše brežuljak i prekopaše ga, ublaživši njegov nagib prema dolini. Drvećem i živicom iscrtaše po zemlji nežne i prozirne lavirinte. Najraznovrsnijim cvećem ukrasiše vrtove koji behu skriveni u srcu malih brezovih šuma. Dovedoše vodu, iz reke, i sprovedoše je od fontane do fontane, sve do zapadne granice parka, gde je tvorila malo jezero, okruženo livadama. Na jugu, među limunom i maslinama, sagradiše jedan veliki kavez, od drveta i gvožđa, ličio je na čipku koja lebdi u vazduhu.

Radili su četiri meseca. Krajem septembra park je bio završen. Niko, u Lavildjeu, nikada nije video ništa slično. Pričali su da je Erve Žonkur na njega potrošio čitav svoj imetak. Pričali su i da se iz Japana vratio drugačiji, možda bolestan. Pričali su da je jaja prodao Italijanima i da sada poseduje kapital u

zlatu koji ga čeka u bankama Pariza. Pričali su da bi, da nije bilo njegovog parka, te godine svi pomrli od gladi. Pričali su da je prevarant. Pričali su da je svetac. Poneko bi rekao: nosi neki pečat na sebi, nešto poput zle kobi.

CW & BU

53.

SVE ŠTO JE ERVE ŽONKUR ispričao o svom putovanju bilo je da su se jaja otvorila u jednom selu u blizini Kelna, i da se to selo zvalo Eberfeld.

Četiri meseca i trinaest dana nakon njegovog povratka, Baldabju sede naspram njega, na obali jezera, na zapadnoj strani parka, i reče

- Ionako ćeš nekome morati da ispričaš istinu, pre ili kasnije.

To reče tiho, s naporom, jer nikada nije verovao da istina bilo čemu služi.

Erve Žonkur diže pogled ka parku.

Beše jesen i neka varljiva svetlost, svuda unaokolo.

- Prvi put kada sam video Haru Keja na sebi je imao tamnu tuniku, sedeo je prekrštenih nogu, nepomičan, u uglu sobe. Ispružena pokraj njega, s glavom u njegovom krilu, ležala je jedna žena. Njene oči nisu imale istočnjački oblik, a njeno lice bilo je lice devojčice.

Baldabju je slušao, u tišini, sve do kraja, sve do voza u Eberfeldu.

Nije ništa razmišljao.

Slušao je.

Srce mu se stegnu kada, na kraju, Erve Žonkur tiho reče

- Čak joj ni glas nikada nisam čuo.

A odmah zatim:

- Čudan je to bol.

Tiho.

- Umreti od nostalgije za nečim što nikada nećeš proživeti.

Vratiše se kroz park hodajući jedan pokraj drugog. Jedino što Baldabju reče bilo je

- Zašto je tako prokleta hladno?

To reče u jednom trenu.

CW & BU

54.

POČETKOM NOVE GODINE - 1866 - Japan je zvanično odobrio izvoz jaja svilene bube.

Sledeće decenije samo će Francuska iz Japana uvesti jaja za sumu od deset miliona franaka.

Od 1869, s otvaranjem Sueckog kanala, put do Japana trajaće ne više od dvadeset dana. A nešto manje od dvadeset dana povratak.

Veštačku svilu će patentirati, 1884. godine, jedan Francuz po imenu Šardone.

55.

ŠEST MESECI NAKON njegovog povratka u Lavildje, Erve Žonkur poštom dobi koverat boje senfa. Kada ga je otvorio u njemu zateče sedam listova hartije, ispisanih gustim i pravilnim rukopisom - crno mastilo: japanski ideogrami. Osim imena i adrese na koverti, nije bilo nijedne reči napisane zapadnjačkim pismom. Sudeći po pečatima, pismo je stiglo iz Ostendea.

Erve Žonkur ga je dugo posmatrao i prelistavao. Ličilo je na katalog otisaka ptičijih nožica, sastavljen u nastupu neke manijačke pedanterije. Beše čudnovato pomisliti da su to zapravo znaci, samo prah jednog zanemelog glasa.

56.

DANIMA JE ERVE ŽONKUR držao pismo uz sebe, presavijeno napola, u džepu. Ako bi promenio odelo, premeštao ga je u to novo. Nikada ga nije otvorio da ga pogleda. Često ga je premetao po rukama, dok je razgovarao s nekim od zakupaca, ili čekao večeru sedeći na tremu. Jedne večeri stade ga ga posmatra, naspram svetlosti lampe, u svojoj radnoj sobi. Na tom prozirnomo papiru, tragovi ptičijih nožica besedili su svojim nemuštim glasom. Govorili su nešto posve beznačajno ili nešto što je moglo preokrenuti čitav život: bilo je nemoguće saznati, i to se Erveu Žonkuru dopadalo. Začu Elenin korak. Spusti pismo na sto. Ona mu priđe i, kao i svake večeri, pre nego što će se povući u svoju sobu, sagnu se da ga poljubi. Pri tom pokretu spavaćica joj se neznatno otvori na grudima. Erve Žonkur vide da ispod nema ništa, i da su njene grudi male i snežnobeke kao u devojčice.

Četiri dana nastavio je da živi uobičajenim životom, ništa ne menjajući u svojim svakodnevnim, trezvenim ritualima. Petog dana ujutru obuče elegantno sivo odelo i otputova za Nim. Reče da će se vratiti pre mraka.

57.

U RI MOSKAT, BROJ 12, sve je bilo isto kao pre tri godine. Svetkovina je i dalje trajala. Devojke su bile mlade i sve su bile Francuskinje. Pijanista je svirao, s prigušenim tonom, melodije koje su podsećale na Rusiju. Možda zbog starosti, možda usled kakvog podmuklog bola: po završetku svakog komada nije više prolazio rukom kroz kosu i tiho mrmljao

- Voilà.

Ostajao bi nem, zabrinuto zureći u svoje ruke.

58.

MADAM BLANŠ GA PRIMI bez ijedne reči. Crna kosa, sjajna, istočnjačko lice, pravilnih crta. Majušni plavi cvetovi oko prstiju, umesto prstenja. Duga haljina, bela, gotovo providna. Bose noge.

Erve Žonkur sede preko puta nje. Izvuče pismo iz džepa.

- Da li me se sećate?

Madam Blanš jedva primetno klimnu glavom.

- Opet ste mi potrebni.

Pruži joj pismo. Ona nije imala nikakvog razloga da to učini, ali ga ipak uze i otvori ga. Pregleda sedam listova, jedan po jedan, potom diže pogled prema Erveu Žonkuru.

- Ja ne volim ovaj jezik, *monsieur*. Želim da ga zaboravim, i želim da zaboravim tu zemlju, i moj tamošnji život, i sve ostalo.

Erve Žonkur je nepomično sedeo, prstima stežući naslone fotelje.

- Pročitaću vam ovo pismo. Učiniću to. I ne želim novac. Ali želim da mi obećate: nikada više to ne tražite od mene.

- Obećavam vam, *madame*.

Ona ga pogleda pravo u oči. Potom obori pogled na prvu stranicu pisma, pirinčana hartija, crno mastilo.

- Moj ljubljani gospodine

Reče

- ne plaši se, ne pomeraj se, ne govori, niko nas neće videti.

CW & BU

59.

OSTANI TAKO, ŽELIM DA TE GLEDAM, gledala sam te već toliko puta ali ti tada nisi bio moj, sada jesi moj, ne prilazi mi, molim te, ostani tu gde jesi, imamo čitavu noć samo za nas, a ja želim da te gledam, nikada te tako nisam videla, sada kada je tvoje telo moje, i tvoja koža, sklopi oči, i miluj se, molim te,

reče Madam Blanš, Erve Žonkur je slušao,

ne otvaraj oči ako možeš, i miluj se, tako su lepe tvoje ruke, toliko sam ih puta sanjala a sada želim da ih gledam, želim da ih gledam na tvojoj koži, tako, molim te nastavi, ne otvaraj oči, ja sam ovde, niko ne može da nas vidi a ja sam pokraj tebe, miluj se ljubljeni moj gospodine, miluj svoj ud, molim te, polako,

ona zastade. Nastavite, molim vas, reče on,

kako je lepa tvoja ruka na tvom udu, nemoj da staješ, ja želim da je gledam i da te gledam, ljubljeni moj gospodine, ne otvaraj oči, ne još, ne smeš da se plašiš jer ja sam pokraj tebe, osećaš li me? ovde sam, mogu da te dodirnem, ovo je svila, osećaš li je?, to je svila moje haljine, ne otvaraj oči i osetićeš moju kožu,

ona reče, čitala je tiho, glasom žene devojčice,

imaćeš moje usne, kada te prvi put dodirnem biće to mojim usnama, ti nećeš znati gde, u trenu ćeš osetiti vrelinu mojih usana, na sebi, nećeš znati gde osim ako ne otvoriš oči, ne otvaraj ih, osetićeš moje usne tamo gde ih ne

očekuješ, iznenada,

on je slušao nepomičan, iz džepa njegovog sivog sakoa virila je snežnobela maramica,

možda na tvojim očima, spustiću svoje usne na tvoje kapke i trepavice, osetićeš vrelinu duboko u sebi, moje usne na tvojim očima, unutra, ili možda na tvom udu, spustiću moje usne, tu, i razdvojiću ih klizeći sve niže i niže,

reče ona, glave pognute nad pismom, rukom milujući vrat, lagano,

pustiću da tvoj ud razdvoji moje usne prodirući kroz njih, i gurajući moj jezik, moja pljuvačka će se slivati niz tvoju kožu do tvoje ruke, moj poljubac i tvoja ruka, jedno u drugom, na tvom udu,

on je slušao, zureći u srebrni ram, prazan, koji je visio na zidu,

sve dok te na kraju ne poljubim u srce, jer te želim, uješću kožu pod kojom kuca tvoje srce, jer te želim, i sa tvojim srcem među mojim usnama ti bićeš moj, zaista, sa mojim usnama na tvom srcu ti bićeš moj, zasvagda, ako mi ne veruješ otvori oči ljubljeni moj gospodine i pogledaj me, to sam ja, ko bi ikada mogao izbrisati ovaj tren koji traje, i ovo moje telo na kojem više nema svile, tvoje ruke koje ga dodiruju, tvoje oči koje ga gledaju,

reče ona, bila se nagnula prema lampi, svetlost se razlivala po listovima hartije i prodirala kroz njenu prozirnu haljinu,

tvoji prsti između mojih nogu, tvoj jezik na mojim usnama, ti koji kliziš ispod mene, hvataš moje bokove, podižeš me, spuštaš me na tvoj ud, polako, ko bi ikada mogao izbrisati ovo, ti u meni koji se lagano krećeš, tvoje ruke na mom licu, tvoji prsti u mojim ustima, blaženstvo u tvojim očima, tvoj glas, krećeš se lagano ali gotovo da mi nanosiš bol, moje blaženstvo, moj glas,

on je slušao, u jednom trenu se okrete da je pogleda, vide je, želeo je da odvrati pogled ali nije mogao,

moje telo uz tvoje, tvoja leđa koja me podižu, tvoje ruke koje me ne puštaju, osećam udare u sebi, slatka predaja, vidim tvoje oči kako traže moje, žele da otkriju koliko bola smeš da mi naneseš, koliko god želiš, ljubljeni moj gospodine, nema kraja, neće se završiti, zar ne vidiš?, niko ne može izbrisati ovaj tren koji traje, zauvek ćeš zabacivati glavu unazad, ječeći, zauvek ću sklapati oči odvajajući suze sa svojih trepavica, moj glas u zagrljaju tvoga glasa, tvoja žestina koja me slama, kasno je da se utekne, nemoguće je odoleti, ovaj tren je morao biti, i ovaj tren jeste, veruj mi, ljubljeni moj gospodine, ovaj tren će biti, od sada pa zanavek, biće, sve do kraja,

reče ona, jedva čujno, potom ućuta.

Nije više bilo znakova, na listu koji je držala u ruci: poslednjem. Ali kada ga okrete da ga spusti na sto vide na pozadini još nekoliko redaka, uredno ispisanih, crnim mastilom, u sredini belog lista papira. Podiže pogled prema Erveu Žonkuru. Njegove oči su je netremice posmatrale, i ona shvati da su te oči prelepe. Ponovo obori pogled na list papira.

- Više se nećemo videti, gospodine.

Reče.

- Ono što beše za nas mi učinismo, i vi to znate. Verujte mi: učinismo to zauvek. Živite svoj život daleko od mene. I nemojte ni časa oklevati, ako to bude služilo vašoj sreći, da zaboravite ovu ženu koja vam sada, bez suza, kaže zbogom.

Nekoliko trenutaka je nepomično gledala u list, zatim ga položi preko ostalih, kraj sebe, na stočić od svetlog drveta. Erve Žonkur se ne pomeri. Samo

okrenu glavu i obori pogled. Neko vreme zurio je u šav na pantalonama, tek naznačen ali savršen, na desnoj nozi, od prepone do kolena, ravnodušan.

Madam Blanš ustade i nagnu da nad lampu da je ugasi. U sobi ostade samo slabašna svetlost koja je dopirala kroz prozor čak iz salona. Priđe Erveu Žonkuru, skide sa prsta venčić od majušnih plavih cvetova i spusti ga pored njega. Onda prođe kroz sobu, otvori jedna mala oslikana vrata, skrivena u zidu, i nestade iza njih, ostavivši ih odškrinuta.

Erve Žonkur je dugo sedeo na toj čudnoj svetlosti, prstima premećući venčić od majušnih plavih cvetova. Iz salona su dopirale note jednog umornog klavira: takt je bio razliven, bilo je nemoguće odrediti ga.

Najzad ustade, priđe stočiću od svetlog drveta, pokupi svih sedam listova pirinčanog papira. Prođe kroz sobu, ne osvrnuvši se na mala odškrinuta vrata, i izađe napolje.

60.

ERVE ŽONKUR JE tokom godina koje uslediše živeo bezbrižnim životom čoveka u potpunosti lišenog zahteva. Provodio je dane pod bezbednim okriljem odmerenih osećanja. U Lavildjeu ljudi ponovo počеше da mu se dive, jer im se činilo da u njemu prepoznaju jedini *ispravan* način da se proživi život. Pričali su da je takav bio još kao mlad, i pre Japana.

Svake godine bi, sa svojom ženom Elen, odlazio na kratko putovanje. Videli su Napulj, Rim, Madrid, Monako, London. Jedne godine stigoše čak do Praga gde je, učini im se, sve bilo nalik pozorištu. Putovali su bez unapred utvrđenih datuma i bez planova. Sve ih je čudilo: potajno, čak i njihova vlastita sreća. Kada bi se uželeli tišine, vraćali su se u Lavildje.

Da su ga upitali, Erve Žonkur bi odgovorio da će njih dvoje zauvek tako živeti. Iz njega je zračio nepomućeni spokoj svojstven onima koji se osećaju dobro u sopstvenoj koži. Povremeno, za vetrovitih dana, spustio bi se parkom do jezera, i tu ostajao satima, na obali, posmatrajući površinu vode kako se mreška ispisujući najčudesnije oblike koji su se nepredvidljivo iskrili, gde god pogled seže. Bio je samo jedan vetar: ali na tom vodenom ogledalu činilo se kao da ih duva na hiljade. Sa svih strana. Čudnovat prizor. Blag i neobjašnjiv.

Povremeno, za vetrovitih dana, Erve Žonkur bi se spustio do jezera i provodio sate posmatrajući ga, jer mu se činilo da pred sobom vidi, ispisan na vodi, neobjašnjiv prizor, blag, koji beše njegov život.

61.

16. JUNA 1871. GODINE, u prostoriji iza Verdunovog kafea, malo pre podneva, bogalj odigra nezamislive četiri martinele, s povratnim felšom. Baldabju ostade povijen nad stolom, s jednom rukom iza leđa, a drugom stežući štap, u neverici.

- Ma daj.

Uspravi se, odloži štap i izađe bez pozdrava. Tri dana nakon toga otputova. Svoje dve svilare pokloni Erveu Žonkuru.

- Ne želim više ni da čujem za svilu, Baldabju.

- Prodaj ih, idiote.

Nikome nije uspelo da sazna gde je kog đavola naumio da ode. I, uostalom, zbog čega. On samo reče nešto u vezi sa svetom Agnezom što niko nije baš najbolje razumeo.

Toga jutra kada je krenuo na put, Erve Žonkur ga zajedno sa Elen otprati do železničke stanice u Avinjonu. Imao je samo jedan kofer, što je takođe bilo prilično neobjašnjivo. Kada ugleda voz, sa perona, on spusti kofer na zemlju.

- Jednom prilikom sam upoznao jednog tipa koji je napravio čitavu železnicu samo za sebe.

Reče.

- A najbolje od svega je što ju je napravio da bude prava, stotinak kilometara bez ijednog jedinog zaokreta. Postojao je i neki razlog, ali ja ga nisam zapamtio. Razlozi se nikada ne pamte. E pa: zbogom.

Nisu mu ležale ozbiljne teme. A jedno zbogom je i te kako ozbiljna tema.

Gledali su ga kako se udaljava, on i njegov kofer, zauvek.

Tada Elen učini nešto veoma čudno. Otrže se od Ervea Žonkura i potrča za njim, a kada ga sustiže zagrlila ga, snažno, i dok ga je grlila brižnu u plač.

Nikada nije plakala, Elen.

Erve Žonkur za smešne pare prodade obe svilare jednom dobričini po imenu Mišel Lario koji je dvadeset godina, svake subotnje večeri, igrao domine sa Baldabjuom, pritom stalno gubeći, sa čeličnom postojanošću. Imao je tri ćerke. Prve dve zvale su se Florans i Silvi. Treća se zvala Agneza.

62.

TRI GODINE KASNIJE, u zimu 1874, Elen se razbole od neke vrste zapaljenja mozga koje nijedan lekar nije umeo da objasni, niti da izleči. Umrła je početkom marta, jednog kišnog dana.

Čitav Lavildje dođe da je isprati prošavši, u tišini, alejom koja vodi do groblja: jer ona bese vedra žena koja nikada ne poseja nikakvo zlo.

Erve Žonkur je na njenom grobu uklesao jednu jedinu reč.

Hélas.

Svima se zahvali, po hiljaditi put odbi svaku pomoć i vrati se svojoj kući. Nikada mu nije izgledala toliko velika: i nikada toliko bezumna njegova sudbina.

Budući da mu očaj ne beše svojstven, okrenu se onome što mu je preostalo od života, ponovo počevši o njemu da brine, sa nepokolebljivom upornošću baštovana predanog poslu, u zoru nakon oluje.

63.

DVA MESECA I JEDANAEST DANA nakon Elenine smrti dogodilo se Erveu Žonkuru da otišavši na groblje, tamo, pokraj ruža koje je svake sedmice ostavljao na ženin grob, zatekne venčić od majušnih plavih cvetova. Sagnu se da ih osmotri, i dugo ostade u tom položaju koji bi izdaleka, u očima mogućih svedoka, zasigurno bio više nego neobičan, ako ne i smešan. Kada se vratio kući, nije kao obično otišao da radi u parku, već je satima sedeo u svojoj radnoj sobi i razmišljao. Danima ništa drugo nije činio. Razmišljao je.

CW & BU

64.

U RI MOSKAT BROJ 12 zateče krojački atelje. Rekoše mu da Madam Blanš već godinama tu ne stanuje. Uspeo je da sazna da se preselila u Pariz, gde je postala naložnica nekog veoma važnog čoveka, možda političara.

Erve Žonkur oputova u Pariz.

Trebalo mu je tri dana da sazna gde stanuje. Uputi joj pisamce, zamolivši je da ga primi. Ona mu odgovori da ga čeka, u četiri narednog dana. Tačno u četiri, on se pope na drugi sprat elegantne zgrade u Bulevaru de Kapusin. Vrata mu otvori služavka. Uvede ga u salon i ponudi ga da sedne. Madam Blanš stiže veoma otmeno obučena, po francuskom ukusu. Kosa joj je padala na ramena, kao što je diktirala pariska moda. Nije imala plave cvetiće oko prstiju. Sede preko puta Ervea Žonkura, bez reči. Čekala je.

On je pogleda u oči. Ali onako kako bi to učinilo neko dete.

- Vi ste ga napisali, zar ne, ono pismo?

Reče.

- Elen vas je zamolila da ga napišete i vi ste to učinili.

Madam Blanš se ne pomeri, netremice ga je posmatrala, njeno lice nije odavalo ni najmanji znak čuđenja.

Ono što potom reče bilo je

- Nisam ga ja napisala.

Tišina.

- To pismo je napisala Elen.

Tišina.

- Već ga je imala napisanog kada je došla kod mene. Zamolila me je da ga prepisem, na japanskom. Učinila sam to. Eto, to je cela istina.

Erve Žonkur u tom trenu shvati da će mu te reči odzvanjati u ušima čitavog života. Diže se, ali ostade da stoji, skamenjen, kao da je iznenada zaboravio kuda je pošao. Kao izdaleka, do njega dopre glas Madam Blanš.

- Želela je da mi ga pročita, to pismo. Imala je predivan glas. I čitala je te reči s jednim žarom koji nikada nisam uspela da zaboravim. Kao da su zaista bile njene.

Erve Žonkur se uputi ka vratima, beskrajno sporim koracima.

- Znaite, *monsieur*, ja verujem da je ona više od svega želela *da bude ta žena*. Vi to ne shvatate. Ali ja sam je čula kako čita to pismo. I znam da je tako.

Erve Žonkur stiže do vrata. Spusti ruku na kvaku. Ne osvrćući se, reče tiho

- Zbogom, *madame*.

Nikada se više nisu videli.

65.

ERVE ŽONKUR JE poživeo još dvadeset tri godine, uglavnom bezbrižno i u dobrom zdravlju. Nikada se više nije udaljio iz Lavildjea, niti je ikada napustio svoju kuću. Mudro je upravljao svojim dobrima, što mu je omogućavalo da se bavi samo svojim parkom. Vremenom je počeo da se prepušta jednom zadovoljstvu koje je ranije sebi uvek uskraćivao: onima koji su dolazili da ga obiđu pripovedao je o svojim putovanjima. Slušajući ga, ljudi iz Lavildjea upoznavali su svet, a deca su otkrivala čudesa. On bi pripovedao polako, posmatrajući u vazduhu stvari koje drugi nisu videli.

Nedeljom bi odlazio u varoš, na Veliku misu. Jednom godišnje obilazio je svilare, kako bi opipao tek rođenu svilu. Kada bi mu usamljenost okovala dušu, odlazio bi na groblje, da razgovara sa Elen. Ostatak svog vremena prepuštao se liturgiji navika koje su mu pomagale da odagna tužne misli. Povremeno, za vetrovitih dana, spustio bi se do jezera i provodio sate posmatrajući ga, jer mu se činilo da pred sobom vidi, ispisan na vodi, neobjašnjiv prizor, blag, koji beše njegov život.